

Ὁ εἰκοσιῶς αἰώνας εἶναι ἴσως μοναδικὸς σὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Στὴ διάρκειά του, ἐπιδόθηκαν τὰ περισσότερα λόγια καὶ ἔργα οἱ περισσότερες ἐνέργειες γιὰ τὴν εἰρήνη. Παράλληλα ξέσπασαν οἱ πῶ πολυάριθμοι καὶ πολύνεκροι πόλεμοι. Δικαιολογημένα λοιπὸν ἀναρωτιέται κανεὶς: Τί ἄρα γέφυραι καὶ δὲν ἐκκληρώνονται οἱ διακηρύξεις, δὲν εὐδοκῶνται οἱ παραπάνω προσπάθειες;

Ἡ Ἐκκλησία πιστεύει δι κατὰ βάθος οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἐπιδιώκουν εἰρήνην ἀ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ δὲν ξέρουν πῶς νὰ τὴν ἀποκτήσουν. Ἐρχεται λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν καθοδήγησιν πάντα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ καταθέσῃ τὴ δική της ἐμπειρία καὶ τὴ δική της μαρτυρία. Στις σελίδες πού ἀκολουθοῦν, καὶ πού ἀποτελοῦν τὸ ἀπόσπασμα τῆς πειρασ τῶν Πατέρων πάνω σὸ θέμα Πόλεμος - Εἰρήνη, δὲ διαπιστώσαμε τὴν ἀκλόνητη πίστιν τῆς Ἐκκλησίας: Μο να δεις χρῆγος τῆς εἰρήνης εἶναι ὁ Χριστός. Πρέπει ὅμως νὰ διευκρινισθῇ ἀμέσως πὼς ἡ δική Του εἰρήνη δὲ μοιάζει μὲ τὴν εἰρήνη ἐκείνων πού βρίσκονται μακριά ἀπὸ τὸ Χριστό. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θεωροῦν τὴν εἰρηλικὴν περίοδο κατὰ ἄλλο χρόνον, γιὰ ν' ἀπολαμβάνουν ἐγωιστικὰ τὰ ἔλικα ἀγαθά. Κι αὐτὸ σὲ βάρος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τῶν συνανθρώπων τους, πού τοὺς παραβλέπουν. Ἡ, σὴ χειρότερη περίπτωση, τῶν ἀδυνάτων πού τοὺς ἐκμεταλλεύονται.

Ὁ Χριστὸς ὅμως οὔτε δίνει οὔτε θέλει τέτοια εἰρήνη. Θέλει, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ Πατέρες, τὴν εἰρήνην πού εἶναι ἀδελφὴ τῆς ἀρετῆς, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας. Οἱ πραγματικοὶ χριστιανοὶ ζοῦν αὐτὴ τὴν εἰρήνην,

και παρόλληλα προσεύχονται και αγωνίζονται για την επικράτησή της σ' όλόκληρο τον κόσμο. Προσπαθούν δηλαδή ν' αποκτήσουν την εσωτερική ειρήνη, την απαλλαγή από τὰ πάθη και την ένωση με τὸ Θεό, πὸν ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς ἐξωτερικῆς ειρήνης. Κάοντας τὸν ἀγώνα αὐτό, γίνονται οἱ ἀγωγοὶ τῆς ειρήνης τοῦ Θεοῦ σὴν ταλαιπωρημένη μας γῆ. Ὁρισμένες θέδια φορές, ιδιαίτερα σὲ θέματα πὸν ἀναφέρονται σὴν πίστη και σὴν κοινωνική δικαιοσύνη, φτάνουν σὸ σημείο νὰ ὀργίζονται ἀκόμα, δίνοντας ἔτσι τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν ἀγαπῶν τὴν ειρήνη. Στὴν πραγματικὴν ἔντυπωση ὅτι δὲν ἀγαπῶν εἶναι ἡ κ ι β δ η λ η τητα ὅμως, αὐτὸ πὸν δὲν ἀγαπῶν εἶναι ἐπίσης τὴν ἀπόρριψη, εἰρήνη. Οἱ χριστιανοὶ ἀποδέχονται ἐπίσης τὴν ἀπόρριψη ἀπὸ τοὺς Πατέρες, τῆς ὁμόνοιας και τῆς ειρήνης πὸν ἀποδέλπει σὲ κακὸ σκοπὸ και προτιμῶν σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις τὸ διαχωρισμὸ πὸν σῶζει. Συμβάλλουν τέλος, ἀκόλουθῶντας τοὺς Πατέρες και σὲ ἀντίθεση με τοὺς χιλιαστές, σὴν ἀπόκρουση ἐπιδορομένων, γιατί ἡ κατάνηση θὰ ἐβλάπτε τὴν πίστη και τὴν ἀρετὴ τῶν ὑποδοχῶν. Σιαθερὴ ἐπιδίωξη τῶν χριστιανῶν πρέπει νὰ εἶναι ἡ διασφάλιση τῆς ειρήνης και ἡ ἀπομάκρυνση τῶν αἰτίων διχόνοιας.

Μὲ τὶς παραπάνω θέσεις τῶν Πατέρων πιστεύουμε ὅτι οἱ σημερινὸί νέοι βοηθῶνται σὸ νὰ κατανοήσουν ποιά εἶναι ἡ πραγματικὴ ειρήνη και τί πρέπει νὰ κάνουν για τὴν επικράτησή της. Καὶ π ρ ε π ε ι οἱ νέοι αὐτοὶ νὰ ἐγκολπωθῶν τὴ χριστιανική διδασκαλία για τὴν ειρήνη, ὥστε νὰ επικρατήσει ἀνάμεσα σὸν ἀνθρώπους ἀληθινὴ ειρήνη, κὶ ὄχι εἰρήνη χωρὶς ἀνθρώπους. Εἰρήνη δηλαδή τοῦ νεκροταφείου, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ επικρατήσει ὅστε ἀπὸ ἕνα πυρηνικὸ βλοκαῦτωμα.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

Ἄολόκληρη ἡ δημιουργία ἀποτελεῖ κήρυγμα ὀ-
νὲρ τῆς ειρήνης. Ἄλλὰ και ὄλοι οἱ ἀνθρώποι κατὰ
ἑάθος ἐπιθυμῶν τὴν ειρήνη:

Βρίσκονται κοντὰ σὸ Θεό, ὅσοι ἀγαπῶν τὸ ἀγαθὸ τῆς
ειρήνης και παρόλληλα ἀπεχθάνονται με τὴ συμπεριφορὰ
τοὺς καθετὶ πὸν εἶναι ἀντίθετο σ' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ. Στὴν ἀντί-
παλη μερίδα ἀνῆκουν ὅσοι δέχονται πολεμική συμπεριφορὰ.
Πρῶτο και σπουδαιότερο ἀπὸ κείνα πὸν ὀδηγῶν σὲ ἀγάπη
και ὀμόνοια εἶναι ἡ μίμηση τοῦ Θεοῦ. Ἄποτελεῖ σιγουριά
για τὴν ψυχὴ πὸν δημιουργήθηκε κατ' εἰκόνα Θεοῦ, τὸ νὰ
ἔχει στραμμένη τὴν προσοχή της μὲ ὀμόνο στὸν Κύριο. Γιατὶ θὰ
ἰσπύρει νὰ περιφρουρήσει τὴν εὐγενική της καταγωγὴ
ἰθαίτερα μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, δηλ. με τὴν κλίση της πρὸς τὸ
Θεὸ και τὴν ὀμοίωσή της μὲ Ἄυτὸν ὅσο εἶναι δυνατὸ. Ἐχον-
τας ἀκούσει τὰ θεῖα λόγια, ἀς παρατηρήσουμε με προσοχή
τὸν οὐρανὸ και τὴ γῆ και ἀς μάθουμε καλὰ τοὺς νόμους πὸν
δέλπουν τὴν κτίση: Ἡ ἀπόσφαира και ἡ στεριά και ἡ θά-
λασσα και γενικά ὄλος αὐτὸς ὁ κόσμος, τὸ σπουδαῖο και ὀ-
ἰσιμένο δημιουργία τοῦ Θεοῦ, ὁ κόσμος μες ἀπ' τὸν ὀποῖο
γνωστοποιεῖται ὁ Θεὸς με ἄφωνο κήρυγμα, ὄταν παραμῆνει
ἀκίραχος και εἰρηνεὺς πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, διατηρούμενος
σὲ καθορισμένα πλαίσια τῆς φύσεως και τίποτα δὲν ἐπανα-
σῖαται ἐναντίον τοῦ ἄλλου, ὄυτε ἐξέρχεται ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς
τῆς ἀγάπης, με τοὺς ὀποῖους ὁ Δημιουργὸς Λόγος (ὁ Χρι-
στὸς) τὰ περιέβαλε ὄλα, τότε εἶναι και κόσμημα, ὄπως σὴ-

μαίνει ή λέξη κόσμος, και άφραστη ήμορφιά, και τίποτα δε θά μπορούσε κάποιος να έπινοήσει ποτέ λαμπρότερο ή μεγαλύτερο απ' αυτόν. Μόλις όμως χάσει την ειρήνη του, παύει ταυτόχρονα να είναι και κόσμος. Όλα τὰ παραπάνω, έτσι όπως είναι και όπως διέπονται και διευθύνονται σύμφωνα με τὸ σχέδιο πού είχε ὁ Θεός για τὴν ἄρμυνη και ἀκόμα τὴν κοινή πορεία και σύμπτωση, τί ἄλλο θά έπρεπε να τὰ θεωρήσει κανείς, παρὰ κτηρύγματα φιλίας και ὁμόνοιας και ὅτι νομοθετοῦν στους ἀνθρώπους τὴν ὁμοφυχία; (Γρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 18, 19).

Ἡ ειρήνη είναι περισσότερο ἀξιαγάπητη ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἀκόμα και οἱ πολεμικές προετοιμασίες* (λέγεται ὅτι) γίνονται για τὴν ειρήνη. Ἀκριδῶς λοιπὸν ἐπειδὴ είναι σκοπὸς ἡ ειρήνη, πρέπει να προτιμᾶται ἀπὸ ὅσα γίνονται γι' αὐτὴν (δηλ. τοὺς ἐξοπλισμούς) (Συνέσιος Πτολεμαῖδος, ΡG 66, 1100 Α).

Ἡ ειρήνη είναι ἕνα τόσο μεγάλο αγαθό, ὥστε να μὴ μπορεῖ κανένας ν' ἀκούσει τίποτα περισσότερο εὐχάριστο ἀπ' αὐτό, να μὴ μπορεῖ να πούσει τίποτα πῶ ἀγαπητό, να μὴ μπορεῖ να ὀρεῖ τίποτα πῶ θαυμάσιο. (Αὐγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίο ΙΘ', κεφ. ια').

Ἡ ειρήνη είναι ὁ σκοπὸς ἔλων τῶν ἀνθρώπων, γιατί ὅλοι ἐπιδιώκουν, ἀκόμα και με τὸν πόλεμο, τὴν ειρήνη, κα- νείς ὅμως τὸν πόλεμο με τὴν ειρήνη. Ἀκόμα κι ἐκείνοι πὺ ἐπιθυμοῦν να διαταραχτεῖ ἡ ειρήνη τὴν ὁποία ἀπολαμβάνουν, δὲν είναι ἐχθροί της ἀλλὰ θέλουν να τὴ μεταβάλουν κατὰ βούληση. Ἄρα δὲν ἐπιθυμοῦν να μὴν ὑπάρχει ειρήνη. Αὐ- τὸ πὺ θέλουν είναι να ὑπάρχει, ἀλλὰ σύμφωνα με τὴ δική τους θέληση. Ὅσοι τέλος χωρίζονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους με μιὰ συνωμοσία, δε μποροῦν να πραγματοποιηθοῦν τὸ σκοπὸ πὺ

ἐπιδιώκουν, ἐκτὸς ἀν διατηρήσουν κάποια ειρήνη με τοὺς συνενόχους τους (Αὐγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίο ΙΘ', κεφ. ιβ').

Ὁ μοναδικὸς χορηγὸς τῆς πραγματικῆς ειρή- νης πρὸς ὅλους (π ρ ὅ 5 τ ὁ Θεός, πρὸς τοὺς συνανθρώπους και πρὸς τὸν ἑαυτό μας) είναι ὁ Χρι- στός. Οἱ Χριστιανοί, γνωρίζοντάς το, στηρίζονται ὄχι τόσο στη βοήθεια τῶν ἀλλῶν ἢ τῶν ὀχυρώσεων, ὅσο στη δική Του βοήθεια. Ἡ Ἐκκλησία προσεύ- χεται για τὴν ειρήνη, ἐνῶ παράλληλα οἱ πιστοὶ με τὴν ἀρετή τους συντελοῦν στὴν ἐδραίωσή της:

Ποιὸς ἄλλος συμπιλώσε αὐτοὺς πὺ μισοῦσαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, παρὰ ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς τοῦ οὐράνιου Πατέρα, ὁ καταδεχτικὸς Σωτήρας ἔλων, ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Ὑπέφερε ἀπὸ ἀγάπη τὰ πάνδενα για τὴ δική μας σωτηρία (Μ. Ἀ- θανάσιος, ΒΕΠ 30, 117, 26).

Τὰ συμπιλώσε ὅλα πρὸς τὸν ἑαυτό Του και ειρηγο- ποιήσε με τὸ αἷμα τῆς σταυρικῆς Του θυσίας». Τὸ «συμφι- λώσε» ἀναφέρεται στὴν ἔχθρα, τὸ «ειρηνοποιήσε» στὸν πό- λεμο. «Με τὸ αἷμα», λέγει, «τῆς σταυρικῆς Του θυσίας ὁ ἴδιος, εἴτε τοὺς ἀνθρώπους μεταξὺ τους και με τὸ Θεό, εἴτε τοὺς ἀγγέλους με ἄλους μας» (Κολ. α' 20). Σπουδαῖο βέ- βαια πρᾶγμα είναι ἡ συμπιλώση, ἀλλὰ σπουδαιότερο τὸ να τὴν ἀρχίσει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Καὶ ἀκόμα σπουδαιότερο τὸ να τὴ θεμελιώσει ἀπὸ αἷμα Του. Καὶ ὄχι ἀπλᾶ χύνοντάς το, ἀλλὰ με τὸν ἐξευτελιστικότερο τρόπο θαγκατώσεως, τὴ σταύ- ρωση. Ὅστε πέντε θαυμαστὰ στοιχεῖα διαπιστώνουμε στὴν παραπάνω φράση:

- α) ὅτι μᾶς συμφύλιωσε
- β) μὲ τὸν Θεό,
- γ) ὁ ἴδιος,
- δ) μὲ τὸ αἷμα Του,
- ε) πού ἔχουσε πάγο στὸν σταυρὸ (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 321).

PG 62, 321.

«Οἱ λαοὶ θὰ μετατρέψουν τὰ φωνικά μαχαίρια σὲ ἄροτρα καὶ τὰ δόρατα σὲ ὄρεπνια. Δὲ θὰ ξανασηκώσῃ ὄπλα τὸ ἔνα ἔθνος κατὰ τοῦ ἄλλου, καὶ δὲ θὰ μαθαίνου πιὰ γὰ πολέμοῦ» (Ἡσ. 6' 4). Πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση τοῦ Χριστοῦ, οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι χρησιμοποιοῦσαν ὄπλα καὶ κανεῖς σχεδὸν δὲν ξέφευγε ἀπὸ τὸν κανόνα αὐτό, ἀλλὰ πολεμοῦσαν οἱ πόλεις μὲ τίς πόλεις καὶ παντοῦ ἐξοπλιζόνταν γιὰ πόλεμο. Τώρα (μέσα στὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία) τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς οἰκουμένης ζεῖ εἰρηνικά. Ὅποιος θέλει ἀσκεῖ μὲ ἀνεση τὸ ἐπάγγελμά του, ἢ καλλιεργεῖ τὴ γῆ, ἢ γίνεται ναυτικός. Ὁ στρατὸς εἶναι ἀλιγάριθμος καὶ ταγμένος γὰ φυλάει ὄλους τοὺς ἄλλους. Οὐτε ὁ μωσκαῖ τὴ δική του ἀνάγκη θὰ ἐξαμε, ἀν καὶ γαμε τὸ χριστιανικό μας καθεῖνος κι ἀν δὲ χρεῖαζόμεσταν τὸ ἡθελικὸ ξύπνημα ποὺ προέρχεται ἀπὸ τίς ὑλλίψεις τῶν πολεμίων (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 55, 207).

Στὴν ἐρώτησή σου, τί σημαίνει τὸ «Οἱ λαοὶ θὰ μετατρέψουν τὰ φωνικά μαχαίρια σὲ ἄροτρα» (Ἡσ. 6' 4); ἀπαγ- τῶ: Νομίζω, ἢ καλύτερα εἶμαι σίγουρος, ὅτι αὐτὸ εἶναι σαφέστατη προφητεία τοῦ ἔξῃς: Τὸ ἄροτρο τῆς εἰρήνης, τὸ θεῖο κήρυγμα δηλαδὴ γιὰ τὸ Χριστό, θὰ τιθασθεύσει τίς φιλοπόλεμες χώρες, τῶν ὁποίων τὰ ὄπλα, ποὺ χρησιμεύουν γιὰ

τὴν ἀπόκρουση τῆς κακίας, θὰ μεταποιηθοῦν σὲ ἐργαλεῖα τῆς γεωργίας ὠφέλιμα γιὰ τὴ ζωὴ (Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης, PG 78, 480 B).

Ἡ εἰρήνη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σταθερὴ καὶ μόνιμη, ἀν ὁ Θεὸς δὲν τὴν εὐλογήσει. Οὔτε ἀν δὲν ἔχουμε εἰρήνη πρὸς Αὐτόν, κερδίζουμε τίποτα. Πραγματικά, κανένα ὄφελος δὲν ἔχουμε, ἀν εἴμαστε εἰρηνικοὶ πρὸς ὄλους καὶ διατηροῦμε ἔχθρα πρὸς τὸ Θεό. Καὶ ἀντίθετα, δὲν βλαπτόμεστε σὲ τίποτα, ἀν ὄλοι μᾶς πολεμοῦν καὶ μεῖς ἔχουμε εἰρήνη πρὸς τὸ Θεό. Ἐπαναλαμβάνω: Δὲν κερδίζουμε τίποτα, ὅταν δυσ- ρεστοῦμε τὸ Θεό, ἀκόμα κι ἂν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι μᾶς ἐπαι- νοῦν. Ὅπως καὶ κανένας κίνδυνος δὲν ὑπάρχει, ὅταν ὄλοι μᾶς ἀποστρέφονται καὶ μᾶς μισοῦν. Ἐνῶ ὁ Θεὸς χαίρεται μὲ μᾶς καὶ μᾶς ἐπαινεῖ. Κι αὐτά, γιὰ τὴν πραγματικὴ χάρη καὶ ἡ ἀθηντικὴ εἰρήνη προέρχονται ἀπὸ Ἐκεῖνον. Ὅποιος ἔχει τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, δὲ φοβᾶται κανένα, ἀκόμα κι ἂν ὑποφέρει τὰ πάνδενα. Κι ὅταν λέω κανένα, δὲν ἔννοῶ μόνο ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸ διάβολο. Ἀντίθετα, αὐτὸς ποὺ πικραίνει τὸ Θεό, ἀκόμα κι ἂν φαίνεται ὅτι βρίσκειται σὲ ἀσφάλεια, δὲν εἰρηνεύει, ἀλλὰ τοὺς ὑποτιθέεται ὄλους (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 61, 14).

Ὅσο καιρὸ βλέπετε νὰ ἐπικρατεῖ ἡ εἰρήνη, γινώριζε ὅτι κυριαρχεῖ ὁ Χριστός. Ὅσα εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν εἰρήνη, ἔχουν ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὸν Χριστὸ (Σεδηριανὸς Γαδάλων, ΑΙΣ, I, 22, 1).

Ἄν ἡ εἰρήνη βασιστεῖ στὸν ἄνθρωπο, καταλύεται γρήγορα. Ἄν βασιστεῖ ὅμως στὸ Θεό, δὲν καταλύεται (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 354).

Ὅπως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δι-

καιοκρασία καί τήν εὐσπλαχνία Του τό νά δίνει λύτη ή νά παρηγορεῖ τό ἀνθρώπινο γένος, ἔτσι ἐξαρτᾶται ἀπ' Αὐτόν καί τῶν πολέμων ή διάφορα. (Αὐγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίον Ε', κεφ. κδ').^ε

«Λόφοι περιβάλλουν τήν Ἱερουσαλήμ, καί ὁ Κύριος περιβάλλει τό λαό Του ὅλους τούς αἰῶνες» (Ψαλμ. ρκδ' 21). Μ' αὐτά τά λόγια δηλώνει τήν ἀσφάλεια τῆς πόλεως, πού ἀφείλεται στή γεωγραφική θέση. Δέν ἀφήνει ἄλλως τούς κατοίκους νά ἐμπιστευθῶνται μόνο σέ τέτοια πράγματα, ἀλλά τοῦς δδῆγει στήν ἀκαταμάχητη δοξθεία, τό Θεό. Μολοντά, λέγει, τήν περιβάλλουν ὅσαν τεύχη οἱ λόφοι, στήν πραγματικότητα χρειάζεται τήν προστασία ἐκείνη. Αὐτό είναι πού τήν κάνει ἀπόρητη. Γι' αὐτό κάποιος ἐρμηνεύει: «Στήν πραγματικότητα ἄλλως ὁ Κύριος περιβάλλει τό λαό Του» (κάνει δηλαδή ἀντίθεση στό λόγο). Αὐτό σημαίνει: Μή βασίζεστε στό γεγονός ὅτι σᾶς περιβάλλουν οἱ λόφοι. Διότι ὁ λόγος πού τήν κάνει ἀπόρητη, είναι τοῦτος: «Δέν θά ἐπιτρέψει ὁ Θεός τήν τιμωρητική ράβδο τῶν ἀμαρτωλῶν ἐχθρῶν πᾶνω στήν κληρονομιά τῶν δικαίων» (Ψαλμ. ρκδ' 3). Ἀναφέρει δηλαδή κάποιον εὐλογη αἰτία τῆς ἐσθθειας τοῦ Θεοῦ, ὥστε νά ἀναθαρρήσουν. Καί ποιά είναι αὐτή; Δέ θά ἀνεχόταν λέγει, νά βρίσκονταν στά χέρια τῶν ἀμαρτωλῶν τά ἀγαθά τῶν δικαίων. Μέ τά λόγια αὐτά τοῦς προτρέπει νά ἔχουν τὰ θέρρη τους στή σύμμιαχία τοῦ Θεοῦ, καί ταυτόχρονα τοῦς συμβουλεύει νά είναι σταθεροί στήν ἀρετή, ἄν θέλουν ν' ἀπολαμβάνουν τή δοξθεία Του συνεχῶς καί νά είναι οἱ ἴδιοι κύριοι σ' ἀγαθά τους. Δείχνει δηλαδή μ' αὐτά ὅτι καί ἡ ἀπόκτηση καί ἡ ἀσφάλεια ἀπόκείνται στή δική τους θέληση. Ὁ Ψαλμωδός στήν παραπάνω φράση ὀνομάζει τιμωρητική ράβδο τῶν ἀμαρτωλῶν, τήν κυριαρχία τῶν ἐ-

χθρῶν, καί ἐγνοεῖ ὅτι ὁ Θεός δέ θά ἀνεχθεῖ νά ἐπικρατήσουν αὐτοί στήν κληρονομία τῶν δικαίων. Καί ἄν αὐτό τό ἔχει ἐπιτρέψει γιά κάμποσο καιρό, τό ἔχει κάνει γιά διόρθωση καί γρυθεσία καί σωφρονισμό τῶν δικαίων (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 55, 358).^ε

Ἐπιπλέον) Τίποτα δέν ἀξίζει ὅσο ἡ εἰρήνη καί ἡ ὁμόνοια. Ὅτι, αὐτό καί ὅταν εἰσέρχεται ὁ Ἐπίσκοπος, δέν ἀνεβαίνει στό θρόνο πρῖν τοῦς εὐλογήσει ὅλους γιά νά ἔχουν εἰρήνη, καί, ἀφοῦ σηκωθεῖ, δέν ἀρχίζει τό κήρυγμα πρῖν δώσει σέ ὅλους τήν εἰρήνη. Οἱ ἱερεῖς πάλι, ὅταν πρόκειται νά εὐλογήσουν, προηγουμένως εὐχονται αὐτό τό πράγμα, καί ὕστερα ἀρχίζουν τήν εὐλογία. Ὁ διάκονος τέλος, προτρέποντας τοῦς πιστούς νά προσευχηθῶν, μαζί μέ τὰ ἄλλα τοῦς παρακινεῖ στήν αἴτηση καί γιά τό ἐξῆς: Νά ζητοῦν ἄγγελο εἰρήνης καί εἰρηνική πορεία ζωῆς. Ἀκόμα, ὅταν τοῦς κατευοδώνει στό τέλος τῆς λειτουργίας, αὐτό τοῦς εὐχεται λέγοντάς τους νά πορευθοῦν εἰρηνικά. Μέ δυο λόγια, τίποτα δέν ἐπιτρέπεται, ὅτε νά ποῦμε ὅτε νά πράξουμε, χωρίς τήν εἰρήνη. Αὐτή είναι ἡ μητέρα μας, αὐτή μᾶς ἀνάθρεψε, περιβάλλοντάς μας μέ πολλή ἀγάπη καί ἐπιμέλεια. Ὅταν δέδοται λέω εἰρήνη, δέν ἐγνοῶ τή σκέτη λέξη, ὅτε τή συμμετοχή μόνο σέ κοινά γέμματα, ἀλλά τή θεόρεστη εἰρήνη, αὐτή πού ὀφείλεται στή συμφωνία πᾶνω σέ πνευματικά θέματα. (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 48, 870).^ε

Ὅταν προσπαθήσουμε νά κάνουμε συνέχεια τό καλό, θά μᾶς προτιμήσει καί θά μᾶς περιβάλλει ἡ εἰρήνη (Κλήμης Ρώμης, ΒΕΠ 1, 43, 24).^ε

Ὅλοι μέχρι τώρα εἶχατε ταπεινὸ φρόνημα καί δέν εἰσασταν καθόλου ἀλαζόνες, δείχνοντας μᾶλλον ὑποταγή στοῦς ἄλλους (πρβλ. Ἐφεσ. ε' 21) ^ε παρά ὑποτάσσοντάς τους, θεω-

ρώντας πὸ εὐχάριστο τὸ νὰ δίνετε παρὰ τὸ νὰ παίρνετε (πρὸλ. Πράξ. κ' 35), ἀρκούμενοι καὶ ἀποδύεσθαι στὰ ὅσα παρέχει ὁ Χριστός. Τίς ἐντολὴς Του τίς εἶχετε ἐνστερνισθεὶ μὲ τὴν ψυχὴ σας, καὶ τὰ παθήματά Του τὰ εἶχαιτε διαρκῶς μπροστά σας. Μ ἐ δ λ α α ὁ τ α, θαθεῖα καὶ λαμπρὴ εἰρήνη εἶχε χαρισθεὶ σὲ ὅλους, καθὼς καὶ ἀκόρσθη ἐπιθυμία γιὰ ἀγαθοεργίαι. Τέλος τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τοὺς εἶχε πλημμυρίσει ὅλους (Κλήμης Ρώμης, ΒΕΠ 1, 13, 26).

Δὲν μπορῶ νὰ πείσω τὸν ἐαυτὸ μου, ὅτι ἀξίζει νὰ ὀνομάζομαι καλὸς ὑπέρβτης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ ἔχω ἀγάπην πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ χωρὶς νὰ εἰρηνεύω μὲ ὅλους, ὅσο θέβαια ἐξαρτᾶται ἀπὸ μένα (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 55, 231, 1).

Ἡ ὠφέλεια ἀπ' τὴν εἰρήνην, ἃν μένει μόνο στὰ λόγια, καταντᾶ κοροΐδια, τὸ νὰ ξεχωρίζεις δηλαδὴ τὸν α' καὶ τὸ β' καὶ μόνο αὐτοὺς νὰ καθιστᾶς κοινωνοὺς τῆς εἰρηνηκῆς καταστάσεως, ἐνῶ χιλιάδες ἄλλους θὰ ἀποκλείεις ἀπὸ τῆς μετοχῆς στὸ καλὸ αὐτὸ (Μ. Βασίλειος ΒΕΠ 55, 309, 10).

Ὁ λαὸς ποὺ θρᾶσκειται μακρυνὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ ἀρέσκειται σὲ κάποια δική του εἰρήνη, τὴν ὅποια ὅμως ἐμεῖς δὲν πρέπει νὰ ἀποκρούμε. Χωρὶς ἀμφιβολία δὲ θὰ τὴν ἀπολαμβάνει μέ- χρι τέλος, διότι κάνει κατάχρησή της. Ἀλλὰ στὸ μεταξῦ, τὸ νὰ τὴν κατέχει στὴ διάρχεια αὐτῆς τῆς ζωῆς, μᾶς συμφέ- ρει καὶ μᾶς, διότι μποροῦμε νὰ μεταχειρισθῶμαστε καὶ μεῖς τὴν εἰρήνην τῆς Βαβυλώνας. Νὰ γιατί ὁ Ἀπόστολος προτρέ- πει τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἀπευθύνει δέηση γιὰ τοὺς ἀρχόντες καὶ τοὺς ἀξιωματούχους. Καὶ δὲν ἀρκεῖται μόνο σ' αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ τὸ δικαιολογεῖ: «Γιὰ νὰ ζοῦμε βίον ἤραμο καὶ ἤσυχο, μὲ κάθε εὐσέβεια καὶ σεμνότητι» (Α' Τιμ. 6' 2). Καὶ ὅταν ὁ προφήτης προέλεγε στὸν ἀρχαῖο λαὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰσραήλ,

τὴ μελλοντικὴν αἰχμαλωσίαν σου, καὶ τοῦ παράγγελγε, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, νὰ πορευθεὶ στὴ Βαβυλώνα μὲ ὑποταγή, τὸν παρῶρνε ν' ἀπευθύνει αὐτὸς ὁ ἴδιος δειήσεις στὸν Κύριο γι' αὐτὴν λέγοντάς του: «Στὴν εἰρήνην τῆς στηρίζεται καὶ ἡ δική σας εἰρήνη» (Ἰερ. λστ' 7). (Αὐγουστίνος, ΠΘ, Βι- βλίον 10' κεφ. κστ').

—Πῶς μπορεῖ νὰ ἀρθεῖ ἡ ἀντίθεση μεταξῦ τοῦ «Ὁ- φθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ δόντα ἀντὶ δόντος» (Ἐξῶδ. κ' 24) καὶ τοῦ «Ἐγὼ ὅμως σὰς λέγω νὰ μὴν ἀντισταθεῖτε στὸν πονηρὸ, ἀλλὰ ὅποιος σὲ χαστουκίσαι στὸ ἕνα μάγουλο, γύρισέ του καὶ τὸ ἄλλο» (Ματθ. ε' 39);

—Δὲν εἶναι ἀντίθετα τὰ ρητὰ αὐτὰ, ἀλλὰ θρᾶσκονται σὲ μιὰ σειρά καὶ τὸ πρῶτο κατευθύνει ἀπὸ τὴν ἀτελέστερη συμπεριφορὰ πρὸς τὴν τελειότερη. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀντίθετο τὸ νὰ ἀπαυτεῖς ἴση ἰκανοποίησι ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἄρχισε τὸ ἄδικο, μὲ τὸ νὰ δείχνεις πολλὴ ἐπιείκεια καὶ νὰ κατευναζεῖς τὴν ταραχὴ τῆς ψυχῆς. Τὸ ἕνα εἶναι ἀπλᾶ ἀνθρώπινο, τὸ ἄλλο σὲ πλησιάζει στὸ Θεό. Τὸ πρῶτο δὲν προσάπτει κατη- γορία, τὸ δεύτερο ὅμως ἀξίζει καὶ ἔπαινο. Ἐξῆλλου τὸ ρητὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δίνει γραμμὴ στοὺς δικαστὲς καὶ σ' αὐτοὺς ἀπευθύνεται, νομοθετώντας νὰ εἶναι ἀδέκαστοι, καὶ νὰ δοηθοῦν τοὺς ἀδικημένους ἐπιδύλλοντας ἴση ποινὴ στοὺς ἀδικούς. Ἡ δεύτερη φράσι ὅμως δὲν ἀφορᾶ τοὺς δικαστὲς, καὶ οὔτε κἄν εἶναι νόμος, διότι τότε πραγματικὰ θὰ ἦται ἀντίθετη πρὸς τὴν πρῶτη. Προτρέπει ἀπλᾶ τὸν ἀδικημένο καὶ τὸν προαλείφει νὰ δείξει ἐπιείκεια καὶ συμπάθεια καὶ τὸν ἐτοιμάζει νὰ ξεπερᾶσει τὴν ὀργὴν καὶ τὸ θυμὸ, παρέχον- τὰς του τὴν συμβουλὴν μὲ πολλὴ σοφία καὶ μὲ σκοπὸ τὴν ὠφέ- λεια. Αὐτὸς ποὺ ξεπερνᾶ τὸν ἐχθρὸν μὲ τὴν ἐπιείκεια καὶ τὴν συμπαθεῖν διδάσκει, ἐκτός ἀπὸ τὴν λαμπρὴν νίκην, κτίζει καὶ αὐτὸν.

νο μνημείο τῆς ἀρετῆς του, καὶ τὸν Κριτὴ ἔλιον τῶν ἀνθρώπων Τὸν κάνει νὰ ἔχει ἀπέναγί του μακροθυμία καὶ συμπάθεια (Μ. Φώτιος, ΡΓ 101, 264 Α καὶ 636 Α)¹.

Αὐτὸ ποὺ συντελεῖ στὶς διαμάχες καὶ τοὺς πολέμους εἶναι ἡ ἁμαρτία στὶς διάφορες μορφές της:

Μέχρι πότε θὰ ὑπάρχει ὁ πλοῦτος, ποὺ εἶναι ἡ ἀφοριμὴ τοῦ πολέμου; Οἱ ἐξοπλισμοὶ γίνονται γιὰ τὴν ἀπόκτηση πλούτου (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 54, 74, 6)².

Ποιὸ εἶναι τὸ αἶτιο τῆς διχόνοιας; Ἡ ἀγάπη ἴσως πρὸς τὴν ἀρχηγία, ἢ ἡ φιλαρχία, ἢ ὁ φθόνος, ἢ τὸ μῖσος, ἢ ἡ ὑπερηφάνεια (Γρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 168, 13)³.

Ἡ πλεονεξία εἶναι μῆτέρα τῶν πολέμων, καὶ οἱ πόλεμοι γεννοῦν τοὺς φόβους, ποὺ εἶναι ἡ αὐστηρότερη καταδίκη (Γρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 141, 2)⁴.

«Φροντίζετε νὰ διατηρεῖτε τὴν ἐνότητα, ποὺ σὰς χάρισε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἔχοντας σὰν σύνδεσμο τὴν εἰρήνην» (Ἐφεσ. δ' 3)⁵. Ἄπ' αὐτὸν γεννιέται ἡ θερμότητα τῆς ἀγάπης. Ὁ Ἄπ. Παῦλος θέλει νὰ μᾶς συνηθίσει ἔλους μὲ τὸ σύνδεσμο τῆς εἰρήνης. Ἐπιθυμῆι νὰ μᾶς συνδέσει στενά, τὸν ἔνα μὲ τὸν ἄλλο· ὄχι νὰ εἰρηνεύουμε ἀπλῶς, οὔτε νὰ ἀγαπήμε ἀόριστα, ἀλλὰ νὰ ἔχουμε ἔλοι μὲ ψυχὴ. Αὐτὸς ὁ δεσμὸς εἶναι καλός. Μ' αὐτὸ τὸ δεσμὸ ἄς συσφίξουμε τοὺς ἑαυτοὺς μᾶς καὶ ἡ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἡ μὲ τὸ Θεό. Ὁ δεσμὸς αὐτὸς δὲ στενωχωρεῖ, δὲ σφίγγει τὰ δεμένα (μ' αὐτὸν) χέρια, ἀλλὰ παρῆχει ἀνεση, ὁδηγεῖ σὲ ἐλευθερία, καὶ μᾶς κάνει νὰ ἔχουμε περισσότερη χαρούμενη διάθεση ἀπ' ὅση οἱ ἐλεύθεροι ἀπ' αὐτὸν. Τί εἶναι, ὁμῶς, ἐκεῖνο ποὺ καταστρέφει τὸ δεσμὸ αὐ-

τό; Ὁ ἔρωτας τῶν χρημάτων, τῆς ἐξουσίας, τῆς δόξης καὶ τῶν ὀμῶν. Ὅλα τούτα μᾶς κάνουν ἀλαζόνες καὶ μᾶς ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Πῶς, τώρα, θὰ γίνεαι ὥστε νὰ μὴν χωρίζεμαστε; Ἄν αὐτὰ τὰ ἐξορίσουμε τελείως, καὶ πάψει ἔτσι νὰ μᾶς ἐνοχλεῖ κάθε τι, ποὺ ἀφανίζει τὴν ἀγάπη. Διότι, πρόσθε τί λέγει ὁ Χριστός: «Ὅταν θὰ πληθύνει ἡ ἁμαρτία, τότε θὰ ψυχρανεῖ καὶ ἡ ἀγάπη τῶν περισσοτέρων» (Ματθ. κδ' 12)⁶. Τίποτα λοιπὸν δὲν εἶναι τόσο ἀντίθετο πρὸς τὴν ἀγάπη, ὅσο ἡ ἁμαρτία. Καὶ ὅταν λέω ἀγάπη, δὲν ἐννοῶ μόνο πρὸς τὸ Θεό, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ διπλανό. Πῶς τότε οἱ ληστές ἔχουν εἰρήνη μεταξὺ τους; θὰ πεῖ κάποιος. Πότε ὁμῶς; Ρωτᾶω καὶ γῶ. Πάντως ὄχι ὅταν χρησιμοποιοῦν καὶ ἡμεταξὺ τους ληστρική συμπεριφορά. Διότι, ἂν δὲν τηρήσουν τοὺς νόμους τοῦ δικαίου, καὶ ἂν δὲ δώσουν στὸν καθένα, ὅ,τι τοῦ ἀνήκει, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μοιράζονται, θὰ τοὺς δεῖς καὶ αὐτοὺς σὲ πολέμους καὶ διαμάχες! Ὡστε, λοιπὸν, δὲν μπορείς νὰ συναντήσεις τὴν εἰρήνην στοὺς κακοὺς. Μπορεῖς ὁμῶς νὰ τῆ βρεῖς παντοῦ ὅπου ζοῦν μὲ δικαιοσύνη καὶ ἀρετή. Μήπως ὁμῶς ἔχουν ὁμόνοια μεταξὺ τους οἱ ἀντίζηλοι στὸν ἔρωτα; Καθόλου. Θέλεις ν' ἀναφέρω καὶ ἄλλον; Οὔτε ὁ πλεονέκτης μὲ τὸν πλεονέκτη θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ εἰρηνεύουν. Κι ἂν δὲν ὑπῆρχαν ἀνάμεσα τοὺς ἄλλοι ἄνθρωποι δικαίαι καὶ πρᾶοὶ καὶ ἀδικουμένοι, θὰ διασπῶταν τὸ δικὸ τους σινάφι. Ὅπως ἀκριδῶς δύο πολὺ πεινασμένα θηρία, ἂν δὲν ὑπάρξει ἀνάμεσα τοὺς κατὰ φαγώσιμο, τρώει τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, ἔτσι θὰ συνέβαινε καὶ μὲ τοὺς πλεονέκτες καὶ τοὺς ἄλλους ἁμαρτωλοὺς. Ὡστε δὲν μπορεί νὰ ὑπάρξει εἰρήνη, ἂν δὲν κατακτηθεῖ προηγουμένως ἡ ἀρετή. Οἱ πλεονέκτες, ἀκόμα καὶ ὅταν εἶναι δύο μόνο, δὲν μπορούν ποτὲ νὰ ζήσουν εἰρηνικά (Ἰω. Χρυσόστομος, ΡΓ 62, 72)⁷.

αγάπη
φ
- αμαρτία

Τίποτα δὲ συμβάλλει τόσο πολὺ σὲ μάχη καὶ πόλεμο, ὅσο ὁ ἔρωτας γιὰ τὰ παρόντα, ὅσο δηλαδή ἡ ἐπιθυμία γιὰ δόξα, γιὰ χρήματα ἢ γιὰ καλοπέραση. Μόνο ὅμως ἔταν κόφεις τὰ σκονιὰ αὐτά, καὶ δεῖς ὅτι ἡ ψυχὴ σου δὲν εἶναι δειμένη μὲ κανένα ἀπ' αὐτά, μόνο τότε θὰ καταλάβεις, πού ἔχει τὴν ἀρχὴν τοῦ ὁ πόλεμος (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 55, 343).

Ἐξαιτίας τῆς φιλαργυρίας δὲ λείπει ἀπὸ πουθενὰ ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος, ὅχι μόνο ἀνάμεσα στὸς ξένους, ἀλλὰ μερικὲς φορές ἀκόμη κι ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνους, πού τοὺς ἔχει συνάψει ἡ φύση μὲ σφιχτὸ δεσμὸ ἀίματος, ὅπως εἶναι τ' ἀδέλφια (Νικῶδημος Ἀγιορείτης, Γυμνάσια Πνευματικά, Ἀνάγνωσις στ', μέρος 6').

Εἰρήνη πρέπει νὰ ἐπικρατεῖ καὶ μέσα στὴν Ἐκκλησία, χωρὶς ὅμως νὰ θυσιάζεται ποτὲ ἢ ἀληθεια:

Ἐσύ, δέδαια (ἀπευθύνεται στὸ Μ. Ἀθανάσιο), καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ δικὰ μας λόγια ἔχεις κατανοήσει τὸ πρόβλημα, καὶ θὰ φροντίσεις ἀσφαλῶς, στὸ νὰ μὴν ἀφήσουν στὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες τῆς περιοχῆς μας τὰ σχίσματα, οἱ εἰρηνοποιοὶ ἀπὸ ἄλλες Ἐκκλησίες ὅποτε ἔλθουν, ἀν θέλει ὁ Θεός, ἀλλὰ αὐτοὺς πού ἔχουν τὴν ἴδια πίστη νὰ τοὺς ἐνώσουν πάση θυσίᾳ, ἀκόμα κι ἀν θροῦν μερικοὺς νὰ ἔχουν ἰδιόζουσες ἀφορμὲς γιὰ τὶς μεταξὺ τους διαφορὲς, γιὰ νὰ μὴν κατατέμνεται σὲ πολλὰ κομμάτια ὁ ὀρθόδοξος λαὸς ἀκολουθώντας τοὺς διάφορους (χωρισμένους μεταξὺ τους) ἔκκλησιαστικούς ἡγέτες. Διότι πρέπει νὰ φροντίσουμε νὰ τὰ θεωροῦμε ἄλλα ὑποδέεστερα ἀπὸ τὴν εἰρήνην (Μ. Βασίλειος, BEΠ 55, 102, 33).

Κοντεύει πραγματικὰ νὰ γίνει εὐκολότερο τὸ νὰ ὑποφέρεῖς τὴ δυστυχία, ἀπὸ τὸ νὰ διατηρήσεις τὴν εὐτυχία. Αὐτὸ συνέθην καὶ σὲ μᾶς, πού, ἔταν μᾶς καταδίκωκαν, ἐμεῖς παίρναμε δύναμη ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς καὶ πλησιάζαμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ἐνῶ στὴν εἰρηνικὴν περίοδο ἡ σύναξή μας κατέληξε νὰ διαλυθεῖ. Ποιὸς συνετὸς δὲ θὰ θρηγήσει τὴν τωρινὴ κατάσταση; Ἀλλὰ καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ βρεῖ λόγια, πού νὰ ἐξιωνῶνται μὲ τὴ συμφορὰ αὐτῆ; Νὰ δλέπει κανεὶς νὰ εἰρηνεύουν οἱ ληστές, τοὺς ὁποίους συνδέει ἡ κακία, καὶ οἱ στυλοβάτες τῶν τυραννικῶν καθεστώτων καὶ οἱ σπείρες τῶν κλεφτῶν καὶ αὐτοὶ πού συνωμοτοῦν γιὰ ἐπανάσταση καὶ οἱ συνεργοὶ τῆς μοιχείας, καὶ μεῖς νὰ μὴν μποροῦμε νὰ συμβιβασθούμε καὶ νὰ ἐνωθούμε καὶ νὰ συμφωνήσουμε ποτέ! Ὅστε διαφαίνεται στὸν δρίζοντα κάποιος λόγος, πού θὰ θεράπευε τούτῃ τὴν ἀρρώστεια: ἀντίθετα, σὰν μυσταγωγοὶ καὶ μύστες τῆς κακίας καὶ ὄχι τῆς ἀρετῆς, αὐξάνουμε τὰ προσανάμματα τῆς διχόνοιας καὶ δὲν φροντίζουμε καθόλου ἢ φροντίζουμε ἐλάχιστα γιὰ τὴν ὁμόνοια. Βέβαια, ἀκόμα κι ὅταν διαφωνήσουν οἱ παραπάνω, δὲν ἔχει καὶ σπουδαῖα ἀποτελέσματα ἢ διχογνωμία τους· σὲ μερικοὺς μάλιστα εἶναι καλύτερα νὰ ἔχουν διαφορὲς παρὰ νὰ ὁμοιοῦν, διότι ποῖος μωαλωμένος θὰ ἐπαινοῦσε ποτὲ τὶς συναθροίσεις, πού γίνονται μὲ κακὸ σκοπό; Ἄν μᾶς ρωτήσῃ τώρα ἐμᾶς κάποιος: «Τί εἶναι ἐκεῖνο, πού τιμᾶτε καὶ προσκυνᾶτε;», ἀπαντᾶμε εὐκολα: «Ἡ ἀγάπη». Διότι ὁ Θεός μας εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀγάπη (Α' Ἰω. δ' 16). Αὐτὸ εἶναι φράση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ μ' αὐτὰ τὰ λόγια εὐχαριστιέται νὰ δνομάζεται ὁ Θεός παρὰ μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλα. Ποιὰ εἶναι, ἀκόμα, ἡ δόση τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν; Καμμιά ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀγάπη, θὰ συμφωνοῦσε ν' ἀποκριθούμε κι ὁ εὐαγγελιστὴς (πρβλ. Ματθ.

κδ' 40)'. Γιατί λοιπόν εμείς που ἀνήκουμε στην ἀγάπη, μι-
σοῦμε καὶ μισοῦμαστε τόσο πολὺ; ἔμεις που ἀνήκουμε στην
εἰρήνη, τὸ Χριστὸ (Ἐφεσ. 6' 14)], νὰ πολεμοῦμε ἀδιάλλακτα,
ἀπορρίπτοντας τὶς προστάθειες συμφιλίωσης; ἔμεις που στη-
ρίζομαστε πάνω στὸ συνδεδεικὸ ἀγκωνάρι, τὸν Ἰησοῦ (Α'
Πέτρ. 6' 6' Ἐφεσ. 6' 20)], νὰ δρισκόμαστε σὲ διχόνοια;
ἔμεις που στεκόμαστε πάνω στὸ Χριστὸ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ
πνευματικὴ πέτρα (Α' Κορ. 1' 4)], νὰ κλονιζόμαστε; ἔμεις
που ἀκολουθοῦμε τὸ φῶς, τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ (Ἰω. 1' 12)],
καὶ εἴμαστε τέκνα φωτός (Α' Θεσ. ε' 5)], νὰ τυφλωνόμα-
στε; ἔμεις που εἴμαστε ὁπαδοὶ τοῦ Λόγου (Ἰω. α' 14)], νὰ
ξεχειλιζοῦμε ἀπὸ σιωπὴ ἢ ἀπὸ παραλογισμὸ ἢ ἀπὸ ἠλιθιότη-
τα ἢ ἀπὸ δὲν ξέρω καὶ ἄλλο τί; Σὲ ὅλα ὑπάρχει κορεσμοῦ,
καὶ στην τροφὴ καὶ στὸν ὕπνο καὶ στὰ τραγουδία, ἀκόμα καὶ
στὰ ἄσχημα πράγματα, ὅπως λένε. Σ' ὅλα ὑπάρχει πλησιο-
γνί, ὅχι μόνο σ' αὐτὰ που προκαλοῦν πόνο, ἀλλὰ καὶ στὰ εὐ-
χάριστα· τὸ ἕνα παίρνει τὴ θέση τοῦ ἄλλου καὶ ἔτσι παρατη-
ρεῖται μεταβολή. Σὲ μᾶς ὅμως δὲν ὑπάρχει ὄριο τοῦ ἀλληλο-
φαγώματος, ὅχι μόνο μὲ τοὺς ἑτερόδοξους, μὲ τοὺς ὁποίους
διαφέρουμε σὲ ζητήματα πίστεως (αὐτὸ θὰ ἦταν λιγότερο
φοβερὸ· ἐξάλλου ὁ ζῆλος εἶναι δικαιολογία γιὰ ἀξιέπαινα
ζητήματα, ὅταν παραμένει σὲ σωστὰ πλαίσια), ἀλλὰ καὶ μὲ
τοὺς ἁμώδους (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 59, 167, 14)].

Τίποτα δὲ δοθῆναι τόσο πολὺ στην ὁμόνοια τῶν χριστιαν-
ῶν, ὅσο ἡ συμφωνία πάνω σ' ἐκεῖνα που ἀναφέρονται στὸ
Θεό· καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη τίποτα δὲ συμβᾶλλει τόσο καίρια στὴ
διάσταση, ὅσο ἡ διαφωνία στὰ παραπάνω. Πραγματικὰ, αὐ-
τὸς που συνήθως εἶναι μετρίοφρονος γίνεται σ' αὐτὰ τὰ ζητή-
ματα ζηλωτής, καὶ ὁ πρῶτος μεταβάλλεται σὲ ἀληθινὸ μαχη-
τὴ (πρόβλ. Ἰωήλ δ' 11)], ὅταν δεῖ ὅτι μὲ τὴ συγκρατατικὸ-

τητά του ζημιώνεται κατὰ Θεὸν ἢ μᾶλλον δάπτει μὲ τὴν
ἀνοχί του τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, που μᾶς πλουτίζει: συνέχεια μὲ
εὐλογίες (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 59, 17, 25)].

Ἡ διχόνοια εἶναι φοβερὸ πῶγμα καὶ αἴτιο πολλῶν συμ-
φῶν, ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβει ἀπὸ πολυάριθμα
παραδείγματα. Πολὺ ὅμως φοβερότερο εἶναι τὸ νὰ παρασυρ-
θοῦμε πάλι πρὸς τὴν ἴδια ἀρρώστεια καὶ νὰ γυρίσουμε, ὅπως
λέμε, ξανά σ' αὐτὸ που ξεράσαμε (πρόβλ. Παροιμ. κατ' 11·
Β' Πέτρ. 6' 22)], ἐνῶ εἴχαμε ἤδη ἐξοστρακίσει τὸ ἄθλιο
ἐκεῖνο φρόνημα τῆς διχαστασίας, καὶ εἴχαμε γευθεῖ τὰ ἀγα-
θὰ τῆς εἰρήνης (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 59, 21, 16)].

**Οἱ Πατέρες δὲν παραλείπουν νὰ τονίσουν τὴν
ἀναγκαιότητα τῆς ἑσωτερικῆς εἰρήνης καὶ τῆς ψυ-
χικῆς γαλήνης:**

Ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου συνάπτεται μερικὲς φορές καὶ
γιὰ κακὸ σκοπὸ. Ἡ εἰρήνη ὅμως τοῦ Χριστοῦ δὲν μᾶς παρα-
κινεῖ νὰ εἰρηνεύουμε μόνο πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς
τοὺς ἑαυτοὺς μας (Ἀμμώνιος Ἀλεξανδρινός, PG 85, 1492D)].

Ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας τῶν λο-
λογιῶν· χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἡρεμία καὶ ἀταραξία τοῦ λο-
γικοῦ. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος που ἔχει εἰρήνη εἶναι φανερός ἀπὸ τὰ
τὸν ἥπιο χαρακτήρα του. Αὐτὸς ὅμως που πολεμᾶται ἀπὸ τὰ
πάθῃ του, δὲν ἀπόλαυσε ἀκόμα τὴν εἰρήνη που προέρχεται
ἀπὸ τὸ Θεό, τὴν ὁποία ὁ Κύριος χάρισε στοὺς Μαθητὲς Του
(Ἰω. 14' 27)], καὶ ἡ ὁποία, «ὄντας πάνω ἀπὸ τὶς δυνατότη-
τες ὁποιοδήποτε νοῦ» (Φιλιπ. δ' 7)], θὰ φρουρεῖ τὶς ψυχές
αὐτῶν που ἀξίζουν. Αὐτὴ τὴν εἰρήνη εὐχεται καὶ ὁ Ἀπόστο-

λος στις Ἐκκλησίες, ὅταν λέγει: « Ἄς πλεονάσει σὲ σὰς ἢ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη » (Α' Πέτρ. α' 2) (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 52, 54, 1).

« Ζήτησε τὴν εἰρήνην καὶ ἐπιδίωξέ τιν » (Ψαλμ. λγ' 15).
Αὐτὴν ἐννοῦσε ὁ Κύριος, ὅταν ἔλεγε: « Σὰς ἀφίνω εἰρήνην. Τὴ δική μου ἀληθινὴ εἰρήνη σὰς δίνω. Δὲν σὰς παρέχω ἐγὼ εἰρήνην ἂν αὐτὴ ποὺ δίνει ὁ κόσμος » (Ἰω. ιδ' 27). Ἄναζητησε λοιπὸν τὴν εἰρήνην τοῦ Κυρίου καὶ προσπάθησε νὰ τὴν ἀπολαύσῃ. Κι αὐτὸ δὲ θὰ τὸ κατορθώσῃ, παρὰ « προχωρώντας πρὸς τὸ σκοπὸ σου, δηλαδὴ τὸ βραβεῖο ποὺ ὑπόσχεται ἡ πρόσκλησις στὸν οὐρανὸ » (Φιλίπ. γ' 14). Διότι ἐκεῖ βρίσκεται ἡ ἀληθινὴ εἰρήνη. Ὅσο καιρὸ εἴμαστε δεμένοι μὲ τὶς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, βρισκόμαστε στὸν ἴδιο ζυγὸ μ' αὐτὰ ποὺ μᾶς ταραξοῦν. Ζήτησε λοιπὸν τὴν εἰρήνην, τὴν ἐξαφάνισι τῶν θορύβων τῆς κοσμικῆς ζωῆς. Ἀπόκτησε γαληνεῖο νοῦ καὶ ψυχὴ καὶ ἀκάραχη κατάστασι τῆς ψυχῆς, ἔτσι ποὺ οὔτε ἀπὸ τὰ πάθη νὰ ταρακουνιέται, οὔτε νὰ κινδυνεύει νὰ παρσυρθεῖ σὲ παραδοχὴ λάθους ἀντιλήψεων ποὺ δρῶνται στὴν ἔκλυσι τὴν ἐπιθυμίας τους. Ἔτσι θὰ ἔχεις φρουρὸ στὴν καρδιά σου τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία δὲν μπορεί νὰ κατανοήσῃ κανένας νοῦς (Φιλίπ. δ' 7). Ἐκεῖνος ποὺ ζῆτᾶ τὴν εἰρήνην, τὸ Χριστὸ ζῆτᾶ, διότι αὐτὸς « εἶναι ἡ εἰρήνη » (Ἐφεσ. β' 14). « Αὐτὸς δημιουργεσθε ἀπὸ τοὺς ἰουδαίους καὶ τοὺς ἔθνικους ἕνα μέν ἄνθρωπο καὶ ἔφερε ἔτσι εἰρήνην » (Ἐφεσ. β' 15). « Αὐτὸς εἰρηγοποίησε μὲ τὸ αἷμα τῆς σταυρικῆς Του θυσίας ἔτε τοὺς ἀγγέλους μὲ ἄλλους μᾶς, εἴτε τοὺς ἀνθρώπους μετα-εἶ τους καὶ μὲ τὸ Θεὸν » (Κολ. α' 20) (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 52, 87, 3).

Ὁ Ἄπ. Παῦλος ἐπιθυμεῖ νὰ καταπαύσῃ οἱ πόλεμοι καὶ οἱ μάχες καὶ οἱ ταραχές, καὶ γι' αὐτὸ προτρέπει τοὺς

κληρικούς νὰ προσεύχονται γὰ τὸς ἡγεμόνες καὶ τοὺς ἀρχόντες (πρβλ. Α' Τιμ. β' 2). Αὐτὸ δέβαιο πρέπει πολὺ περισσότερο νὰ τὸ τηροῦν οἱ λαϊκοί. Ὑπάρχουν τρία εἶδη πολέμων καὶ εἶναι φοβερά. Ἔνας εἶναι ὁ κοινὸς πόλεμος, ὅταν οἱ στρατιῶτες μᾶς πολεμοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Δεύτερος, ὅταν, ἐνὸς ἐπικρατεῖ ἐξωτερικὴ εἰρήνη, ἐμεῖς πολεμοῦμε μετὰ τῆς μᾶς. Καὶ τρίτος, ὅταν ὁ καθένας πολεμᾷ τὸν ἑαυτὸ του. Αὐτὸς ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ φοβερότερος. Διότι ὁ πόλεμος τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν δὲν μπορεί νὰ μᾶς δολοφονήσει, ἀλλὰ δὲ δολοφονήσει. Γίνονται δέβαιοι σφαγῆς καὶ σκοτωμοί, ἀλλὰ δὲ δολοφονοῦν ἀναπόφευκτα τὴν ψυχὴ. Οὔτε ὅμως καὶ ὁ δεύτερος πόλεμος μπορεί νὰ μᾶς ζημιώσει σὲ τίποτα, ἂν ἐμεῖς δὲ θέλωμε. Διότι ἀκόμα καὶ ὅταν οἱ ἄλλοι μᾶς πολεμοῦν, ἐμεῖς ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ εἴμαστε εἰρηνικοί. Ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης Δαβὶδ: « Μὲ συκοφαντοῦσαν, ἀντὶ νὰ μὲ ἀγαποῦν, ἐγὼ ὅμως προσευχόμενον γι' αὐτοὺς » (Ψαλμ. ρη' 4); καὶ ἀκόμα: « Ἦμουν εἰρηνικός μ' αὐτοὺς ποὺ μισοῦν τὴν εἰρήνην καὶ ὅταν συνομολοῦσα μ' αὐτοὺς μὲ πολεμοῦσαν χωρὶς λόγου » (Ψαλμ. ριβ' 7). Ἀπὸ τὸν τρίτο ὅμως πόλεμο δὲν μπορείς νὰ ξεφύγεις χωρὶς ἀπώλειες. Διότι ὅταν μάχεται τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν, καὶ ὑποδουλίζει φοβερὰς ἐπιθυμίας, καὶ ὑπλίζει τὶς σαρκικὰς ἡδονές, τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ φρόνισμα, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμμετάσχωμε στὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ ὁ Θεός, ἂν δὲν πάψει ὁ πόλεμος αὐτός, ἀλλὰ ἀναγκαστικὰ ἐκείνος, ποὺ δὲν καταστῆλκει τὴν ταραχὴ αὐτὴν, θὰ πέσει καὶ θὰ δεχθεῖ τραύματα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὸ θάνατο, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν κόλαση. Πρέπει λοιπὸν κάθε μέρα νὰ μεριμνοῦμε καὶ νὰ φροντίζουμε πολὺ, ὥστε οὔτε νὰ φουντώνει μέσα μᾶς αὐτὸς ὁ πόλεμος, οὔτε, ὅταν ἐμφανιστεῖ, νὰ παραμένει, ἀλλὰ νὰ καταστῆλκεται καὶ νὰ ἡσυχάζει. Διότι τί τὸ σφέλος, ἢ μὲν οἴκου-

μένη νά ἀπολαμβάνει θαθειά εἰρήνη, κι ἐκεῖνη ἀκριδῶς τήν περίοδο ἐσὺ ὁ ἴδιος νά πολεμᾷς τὸν ἑαυτὸ σου: Τὴν εἰρήνη αὐτὴ λοιπὸν πρέπει νά ἔχουμε. Καὶ ὅταν τὴν ἔχουμε, τίποτα ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά δὲν μπορεῖ νά μᾶς βλάψει. Σ' αὐτὴ θέασι τὴν εἰρήνην συμβάλλει πολὺ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ εἰρήνη. Γι' αὐτὸ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων, ποὺ ἀναφέρουμε στὴν ἀρχή: «Γιὰ νά ζοῦμε εἰς ἡμεῖς καὶ ἡσυχία» (Α' Τιμ. β' 2). (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 533).

• «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9). Εἰρηνοποιοὺς εἶναι αὐτοὺς ποὺ παρέχει τὴν εἰρήνην στὸν ἄλλο. Δὲ θὰ μποροῦσε θέασι κάποιος νά δώσει στὸν ἄλλο κάτι ποὺ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς θέλει νά εἶσαι πρῶτα ἐσὺ γεμάτος ἀπὸ τὴς εὐεργεσίας τῆς εἰρήνης καὶ κατόπιν νά τὴς σκορπίσεις σ' ἐκεῖνους ποὺ δὲν ἔχουν αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα. Ἐὰς δοῦμε ὁμῶς καταρχὴν τί εἶναι εἰρήνη. Γι' ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴ σχέση πρὸς τοὺς συναθρώπους μας; Καὶ τί θεωρεῖται ἀντίθετο πρὸς τὴν ἀγάπη; Τὸ μῖσος; ἡ ὀργή, ὁ θυμὸς, ὁ φθόνος, ἡ μνησικακία, ἡ ὑποκρισία, οἱ πολεμικὲς καταστροφές. Βλέπεις ἀπὸ πόσες καὶ ποιῆς ἀρρώστειες μᾶς θεραπεύει αὐτὸ ποὺ ἐκφράζεται μὲ μία λέξη, δηλ. ἡ εἰρήνη; Αὐτὴ μπορεῖ νά ἀντιπαραταχθεῖ μόνη τῆς ἐξίσου καλὰ σὲ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω κακά, καὶ μὲ τὴν παρουσία τῆς νά τὸ ἀφανίσει. Διότι ὅπως, ὅταν κυριαρχήσει ἡ ὑγεία, ἐξαφανίζεται ἡ ἀσθένεια, καὶ ὅταν ἐφανισθεῖ τὸ φῶς, δὲν παραμένει τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ ὅταν ἀνατελεῖ ἡ εἰρήνη, διαλύονται ὅλα τὰ πάθη ποὺ σπέρνει ὁ ἔχθρος (Γρηγόριος Νύσσης, PG 44, 1284 Α).¹

¹ Ἀφοῦ ἀποκαλεῖται «παῖδι τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. ε' 9) αὐτοὺς ποὺ εἰρηνοποιοῦ ἀπλῶς, πόσο πῶς ταμιασθὴ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ προσωπικία σ' ἐκεῖνον ποὺ ἐπιπλέον δένει τοὺς ἀγθρῶ-

τους μεταξὺ τους μὲ αἰλία. Ἀφοῦ ὀνομάζεται παῖδι τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ποὺ συμβιβάζει μόνον, φαντάζεστε τί αἰτία ἀποκτᾷ ἐκεῖνος ποὺ συνδέει κίολας μὲ δεσμοὺς φιλίας αὐτοὺς ποὺ ἦδη ἔχουν συμβιβάσει; Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ «ἐπάγγελμά» μας, τὸ νά συμφιλωνοῦμε δηλαδὴ μεταξὺ τους τοὺς ἔχθρους, καὶ ἐκεῖνους ποὺ δὲν εἶναι μὲν ἔχθροί, ἀλλὰ οὔτε καὶ φίλοι, κι αὐτοὺς ἄς τοὺς φιλιώνουμε, καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἐμᾶς τοὺς ἴδιους μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διότι ὅπως ἀκριδῶς δὲ γίνεται πιστευτός, ὅταν προσπαθεῖ νά συμβιβάσει τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνος ποὺ διατηρεῖ ἔχθρα στὸ δικό του στίτι καὶ θρίσκειται σὲ διαμάχη μὲ τὴ σύζυγό του, ἀλλὰ τὸ λένε: «Γιατρὲ, θεράπευσε τὸν ἐμὸτό σου» (Λουκ. δ' 23)¹, ἔτσι συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἔχθρας μὲ τὸν ἑαυτό μας. Τί εἶναι ὁμῶς αὐτὴ ἡ ἔχθρα; Εἶναι ἡ ἔχθρα τῆς ψυχῆς πρὸς τὴς σαρκικὲς ἐπιθυμίες, ἡ ἔχθρα τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετή. Αὐτὴ τὴν ἔχθρα ἄς ἐξαφανίσουμε, αὐτὸ τὸν πόλεμο ἄς καταργήσουμε, ὅποτε θὰ μπορέσουμε νά μιλήσουμε στοὺς ἄλλους θαρρετὰ καὶ ἔχοντας εἰρήνη, χωρὶς νά μᾶς κατηγορεῖ ἡ συνείδησή μας. Διαρκῶς πολεμᾷ μέσα μας ὁ θυμὸς τὴν πραότητα, ἡ φιλοχρηματοῖα τὴν περιφρόνηση τῶν χρημάτων, ὁ φθόνος τὴν καλὴ καρδιά. Ἐὰς καταπαύσουμε αὐτὸ τὸν πόλεμο, ἄς κατατροπώσουμε αὐτοὺς τοὺς ἔχθρους, ἄς δώσουμε τὴ νίκη στὴς ἀρετές, ἄς εἰρηνεύσουμε τὴν πόλη μας, δηλαδὴ τὸν ἑσωτερικό μας κόσμο (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 60, 266).

«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9), δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ κάνουν νά βασιλεύσει ἡ εἰρήνη πρῶτα μέσα στὴν καρδιά τους καὶ ὕστερα ἀνάμεσα στοὺς ἀδελφοὺς ποὺ θρίσκονται σὲ διχόνοια. Διότι τί ὠφελεῖ νά ἐπιτυγχάνεις τὴν εἰρήνην ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους καὶ στὴν καρδιά σου μέσα νά μαίνεται ὁ πόλεμος τῶν παθῶν; (Ἰερώνυμος, SC 242, 107).

μένη νά ἀπολαμβάνει θαθειά εἰρήνη, κι ἐκεῖνη ἀκριδῶς τήν περίοδο ἐσὺ ὁ ἴδιος νά πολεμᾷς τὸν ἑαυτὸ σου: Τὴν εἰρήνη αὐτὴ λοιπὸν πρέπει νά ἔχουμε. Καὶ ὅταν τὴν ἔχουμε, τίποτα ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά δὲν μπορεῖ νά μᾶς βλάψει. Σ' αὐτὴ θέαμα τὴν εἰρήνην συμβάλλει πολὺ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ εἰρήνη. Γι' αὐτὸ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων, ποὺ ἀναφέρουμε στὴν ἀρχή: «Γιὰ νά ζοῦμε εἰς ἡμεῖς καὶ ἡσυχία» (Α' Τιμ. β' 2). (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 533).

• «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9). Εἰρηνοποιοὺς εἶναι αὐτοὺς ποὺ παρέχει τὴν εἰρήνην στὸν ἄλλο. Δὲ θὰ μποροῦσε θέαμα κάποιος νά δώσει στὸν ἄλλο κάτι ποὺ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς θέλει νά εἶσαι πρῶτα ἐσὺ γεμάτος ἀπὸ τὴς εὐεργεσίας τῆς εἰρήνης καὶ κατόπιν νά τὴς σκορπίσεις σ' ἐκεῖνους ποὺ δὲν ἔχουν αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα. Ἐὰς δοῦμε ὁμῶς καταρχὴν τί εἶναι εἰρήνη. Τί ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴ σχέση πρὸς τοὺς συναθρώπους μας; Καὶ τί θεωρεῖται ἀντίθετο πρὸς τὴν ἀγάπη; Τὸ μῖσος; ἡ ὀργή, ὁ θυμὸς, ὁ φθόνος, ἡ μνησικακία, ἡ ὑποκρισία, οἱ πολεμικὲς καταστροφές. Βλέπεις ἀπὸ πόσες καὶ ποιῆς ἀρρώστειες μᾶς θεραπεύει αὐτὸ ποὺ ἐκφράζεται μὲ μία λέξη, δηλ. ἡ εἰρήνη; Αὐτὴ μπορεῖ νά ἀντιπαραταχθεῖ μόνη τῆς ἐξίσου καλὰ σὲ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω κακά, καὶ μὲ τὴν παρουσία τῆς νά τὸ ἀφανίσει. Διότι ὅπως, ὅταν κυριαρχήσει ἡ ὑγεία, ἐξαφανίζεται ἡ ἀσθένεια, καὶ ὅταν ἐφανισθεῖ τὸ φῶς, δὲν παραμένει τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ ὅταν ἀνατελεῖ ἡ εἰρήνη, διαλύονται ὅλα τὰ πάθη ποὺ σπέρνει ὁ ἔχθρος (Γρηγόριος Νύσσης, PG 44, 1284 Α).

Ἐὰς ἀποκαλεῖται «παῖδι τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. ε' 9) αὐτὸς ποὺ εἰρηνοποιεῖ ἀπλῶς, πόσο πῶς ταμιασθὴ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ προσωπικία σ' ἐκεῖνον ποὺ ἐπιπλέον δένει τοὺς ἀγθρῶ-

τους μεταξὺ τους μὲ αἰλία. Ἐφ' ὅσον ὀνομάζεται παῖδι τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ποὺ συμβιβάζει μόνον, φαντάζεστε τί αἰτία ἀποκτᾷ ἐκεῖνος ποὺ συνδέει κίολας μὲ δεσμοὺς φιλίας αὐτοὺς ποὺ ἦδη ἔχουν συμβιβαστεῖ; Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ «ἐπάγγελμά» μας, τὸ νά συμφιλωνώμεν δηλαδή μεταξὺ τους τοὺς ἔχθρους, καὶ ἐκεῖνους ποὺ δὲν εἶναι μὲν ἔχθροί, ἀλλὰ οὔτε καὶ φίλοι, κι αὐτοὺς δὲς τοὺς φιλιώνουμε, καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἐμᾶς τοὺς ἴδιους μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διότι ὅπως ἀκριδῶς δὲ γίνεται πιστευτός, ὅταν προσπαθεῖ νά συμβιβάσει τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνος ποὺ διατηρεῖ ἔχθρα στὸ δικό του στίτι καὶ θρίσκειται σὲ διαμάχη μὲ τὴ σύζυγό του, ἀλλὰ τὸ λένε: «Γιατρὲ, θεράπευσε τὸν ἐμὸτό σου» (Λουκ. δ' 23), ἔτσι συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἔχθρας μὲ τὸν ἑαυτὸ μας. Τί εἶναι ὁμῶς αὐτὴ ἡ ἔχθρα; Εἶναι ἡ ἔχθρα τῆς ψυχῆς πρὸς τὴς σαρκικὲς ἐπιθυμίες, ἡ ἔχθρα τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετή. Αὐτὴ τὴν ἔχθρα δὲς ἐξαφανίσουμε, αὐτὸ τὸν πόλεμο δὲς καταργήσουμε, ὅποτε θὰ μπορέσουμε νά μιλήσουμε στοὺς ἄλλους θαρρετὰ καὶ ἔχοντας εἰρήνη, χωρὶς νά μᾶς κατηγορεῖ ἡ συνείδησή μας. Διαρκῶς πολεμᾷ μέσα μας ὁ θυμὸς τὴν πραότητα, ἡ φιλοχρηματοῖα τὴν περιφρόνηση τῶν χρημάτων, ὁ φθόνος τὴν καλὴ καρδιά. Ἐὰς καταπαύσουμε αὐτὸ τὸν πόλεμο, δὲς κατατροπώσουμε αὐτοὺς τοὺς ἔχθρους, δὲς δώσουμε τὴ νίκη στὴς ἀρετές, δὲς εἰρηνεύσουμε τὴν πόλη μας, δηλαδή τὸν ἑσωτερικὸ μας κόσμο (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 60, 266).

«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9), δηλαδή αὐτοὶ ποὺ κάνουν νά βασιλεύσει ἡ εἰρήνη πρῶτα μέσα στὴν καρδιά τους καὶ ὕστερα ἀνάμεσα στοὺς ἀδελφούς ποὺ θρίσκονται σὲ διχόνοια. Διότι τί ὠφελεῖ νά ἐπιτυγχάνεις τὴν εἰρήνην ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους καὶ στὴν καρδιά σου μέσα νά μαίνεται ὁ πόλεμος τῶν παθῶν; (Ἰερώνυμος, SC 242, 107).

—Ἐπειδὴ ἔχει γραφτεῖ «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ» (Ματθ. ε' 9), διερωτώμαι ἂν εἶναι ὠφέλιμο νὰ φροντίσουμε γιὰ τὴν εἰρήνη δῶν.

—Εἶναι ὠφελιμότερο νὰ εἰργασθῆτε κάποιος τὴν καρδιά του. Αὐτὸ ἀφορᾶ τὸν καθένα καὶ εὐτυχεσιμὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τὸ πράττει. Ἡ εἰρήνευση ἴσως ὅσων ὀφείκονται σὲ διαμάχες, δὲν εἶναι ἔργο τοῦ καθενός, ἀλλὰ ἐκείνων ποὺ μποροῦν νὰ τὸ ἐπιτύχουν χωρὶς ἑαυτῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τους (Βιβλὸς Βασιλειῶν καὶ Ἰωάννου, ἐρωτ. 101).

Σὲ ἀντίθεση μετὰ τὴν λαθασμένη ἀντίληψη πολλῶν ὅτι κάθε εἰρήνη εἶναι καλὴ, ἢ ὅτι κάθε διδασκαλία εἶναι κακὴ, ἢ ἀκόμη ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀγρίζονται, οἱ Πατέρες φωτισμένοι ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κάνουν σαυτήριους διαχωρισμοὺς καὶ δέχονται ὅτι ἐπιθυμητὴ καὶ ἐπιδοσκομηθεὶς εἰρήνη πρέπει νὰ εἶναι αὐτὴ ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀρετὴ. Ὅπου δὲν ὑπάρχουν τὰ στοιχεία αὐτά, εἴτε σὲ ἀτομικῶς εἴτε σὲ γενικότερο ἐπίπεδο, ἐπιβάλλεται καὶ ἡ διδασκαλία καὶ ἡ δικαίη ὀργή, καὶ σὲ πόλεμο μόνο τῶν λαθασμένων ἀντιλήψεων τους. Οὕτε ἡ διαφωνία σὲ θέματα τακτικῆς ἀποτελεῖ πάντοτε ἀμάχημα γιὰ τοὺς Χριστιανούς.

Μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι προτείνω νὰ ἀγροπάμε κάθε εἰρήνη. Διότι ὅπως γνωρίζω ἀριστὰ διχόνοια, ἔτσι γνωρίζω καὶ διαδεδομένη ἠμιόνοια. Ὅταν μιλάω γιὰ εἰρήνη, ἐννοῶ τὴ σωστή, καὶ αὐτὴ ποὺ κατατείνει σὲ καλὸ σκοπὸ, καὶ μᾶς

ἐνώσει μετὰ τὸ Θεό. Ἄν τώρα πρέπει νὰ μιλήσω μετὰ λίγα λόγια γιὰ αὐτὸ τὸ θέμα, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ὠφέλιμο οὕτε τὸ ἀκηρότερο ἀπ' ὅ,τι ἀρμόζει στὸ μέτρο, οὕτε τὸ δημηγορικότερο. Ὅταν δηλαδὴ, ἢ γιὰ εὐκολία σου συμπωνεῖς μετὰ τοῦ Θεοῦ, αἰτίας τῆς ἀκαταστασίας σου χωρίζεσαι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Διότι, παρόμοια, οὕτε ἡ ἀκηρία ὀργεῖ πονηρά, οὕτε ἡ ἀκακτικὴ κτηνητικότητα φέρνει σὲ κωνωνία. Ὅπου μὲν εἶναι ἀσφαλῆς ἡ ἀσέβεια, πρέπει νὰ προτιμηθῆτε καλύτερα τὴ φωτιὰ καὶ τὸ μαχαίρι καὶ τὴς χριστιανικῆς περιστάσεις καὶ τὰ χέρια τῶν τυράννων καὶ ὅλα μαζὶ τὰ παρεμφερῆ, ἀπὸ τὸ νὰ μετέχουμε στὸ ἀμαρτωλὸ προῖν καὶ νὰ συμπωνοῦμε μ' αὐτοὺς ποὺ νοσοῦν στὴν πίστη. Ἦντοτα ἀπ' ὅλα δὲν πρέπει νὰ φοβημάστε τόσα, ὅσο τὸ νὰ φοβημάστε κάτι πρὸς τὸν Θεό, καὶ γιὰ αὐτὸ νὰ προδοῦναι, ἡμεῖς ποὺ ὑπερτεροῦμε τὴν ἀλήθεια, τὴς ὑποσχέσεις μας γιὰ διαφύλαξη τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀλήθειας. Ὅπου ἴσως αὐτὸ ποὺ προέχει λυπηρὴ εἶναι μὴ ἀπλῆ ὑπόψια ἢ ἕνας φόβος ἀξεδιάνυτος, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση εἶναι προτιμότερη ἡ ὑπομονὴ ἀπὸ τὴν ταχύτητα, καὶ ἡ συγκατάδοσις ἀπὸ τὴν σκληρότητα καὶ πολὺ καλύτερο καὶ ὠφελιμότερο τὸ νὰ παραμένουμε στὸ κοινὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀλληλοσυκοφανοῦνται σὲν μέλη, ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, παρὰ νὰ διατάξουμε μετὰ ἐντολῆς, σὲν τυράννοι καὶ ὅχι σὲν ἀδελφοί, τὴ διόρθωση τῶν ἁλλῶν, ἔχοντάς τους ἀπὸ προσηγομένως καταδικάσει μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση καὶ ἔχοντάς τριαματίσει μετὰ τὸ χωρισμὸ τῆ δικῆς μας ἀξιοπιστίας (Πρωτόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 21, 34).

Εἶναι προτιμότερος ὁ ἀξέπεινος πόλεμος, ἀπὸ τὴν εἰρήνη ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὸ Θεό. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὀφείλει τὸν πρῶτο ὄσο νὰ γίνῃ μαχητῆς (σὸ πρῶτος ἔστω μαχητῆς». Ἰωάν. δ' 11), διότι αὐτὸς πραγματι-

κά γνωρίζει να πολεμά σωστά (Πρηνόριος Θεολόγος, BEH 58, 274, 7)¹.

Χίλιες φορές είναι καλύτερη ή διάσταση που γίνεται για λόγους ευσθεσίας, από την ήμνοια, όταν αυτή συνδέεται με πάθη (Πρηνόριος Θεολόγος, BEH 59, 17, 5)¹.

Υπόχει και πόλεμος θειότης, και ειρήνη φοβερότερη από κάθε διδάλδακτη μάχη. Τέτοια ειρήνη είναι π.χ. εκείνη που υπαινίσσεται τό: «έγνοιασα βρασιμὸ ψυχῆς για τοὺς παρὰνομοὺς και δυσεθεῖς, βλέποντας την ειρήνη και την εὐημερία των ἀμαρτωλῶν αὐτῶν» (Ψαλμ. 96' 3). Διότι και οί ληστές συμμαχοῦν μεταξύ τους και ἐξορκίζονται ἐναντίον ἐκείνων που δὲν δίδασκουν αὐ τίστα. **Και οί λυκοί συνέρχονται αὐ ἀγέλη, όταν θέλουν να κατασπαράξουν.** Και ὁ μοιχὸς ἐρίσκειται αὐ ειρήνη μὲ αὐτήν που μοιχεύει, ὅπως κι ὁ πόρνος μὲ τὴ φιλενδία του. Μὴ νομίζεις λοιπὸν ὅτι ἡ ειρήνη εἶναι παντοῦ καλὸ πράγμα, διότι πολλὰς φορές εἶναι χειρότερη ἀπὸ κάθε πόλεμο. Ὅποιοι για παράδειγμα ἔχει ειργινικές σχέσεις μὲ ἐκείνους που ἀρπίζουν ἐνάντια στη θέα Πρόνοια, και συμπιδάξεται μὲ τοὺς ἀχειροῦς που καιροφυλαχτοῦν και διαφθερίζουν τὰ χριστὰ ἦθη, αὐτὸς στην πραγματικότητα ἐρίσκειται πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴν περιολγὴ τῆς ειρήνης. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἔλεγε και ὁ Ἄρ. Παῦλος: « Ἄ ν εἶναι δυνατὸν, μὲ βίου τοὺς ἀνθρώπους να εἰργνευετε, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αἰς» (Ρωμ. 16' 18). Διότι ἤξερε πολὺ καλὰ, ὅτι μερικές φορές δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτὸ (Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης, PG 78, 1088 C)¹.

«Μὴ νομίζετε ὅτι ἦρθα να φέρω ειρήνη στη γῆ. Δὲν ἦρθα να φέρω ειρήνη ἀλλὰ μαχαίρα» (Ματθ. 1' 34). Ἐνας καλὸς πόλεμος παρεμυδρήθηκε για να διακλύει μιὰ κακὴ ειρήνη (Τερώνυμος, SC 242, 207)¹.

«Δὲν ἦρθα να φέρω ειρήνη ἀλλὰ μαχαίρα» (Ματθ. 1' 34) λέει ὁ Χριστός. Τότε πὼς παρεγγέλλει στους Μαθητές, όταν μπαίνουν στὰ στίτια, να εὐχονται: « Ἄς ἔλθει ειρήνη στὸ στίτι αὐτό»; (Ματθ. 1' 12). Και πὼς οί ἀγγελοὶ ἐθαλάσαν: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ και ἐπὶ γῆς ειρήνη»; (Λουκ. 6' 14). Πὼς, ἀκόμα, βλοὶ οί προφήτες εὐαγγελιζόντουσαν αὐτὸ τὸ πρῶτο; * Διότι πραγματικὴ ειρήνη βασιλεύει, όταν τὸ ἀρρωστο πηῆμα ἀποκόπτεται, όταν τὸ κομμάτι, που προκαλεῖ διχόνοιας, ἀποχωρίζεται. Μόνο εἶται ἦταν δυνατὸν να συμπρωλυθεῖ ὁ οὐρανὸς μὲ τὴν γῆ. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο και ὁ γιατὸς θεραπεύει τὸ ὑπόλοιπο σώμα, όταν δηλαδὴ ἀφαιρέσει τὸ ἀνάτο τμηῆμα. **Και ὁ σπατηλὸς παρόμοια πράττει, όταν διαχωρίσει αὐτοὺς που συνασπίζονται μὲ κακὸ σκοπὸ.** Τὸ ἴδιο συνέβη και στὸν Πύργο τῆς Βαβέλ (Γεν. κερ. 11'). Τὴν ἐπιδραδὴ ειρήνη κατέλυσε ἡ ἀφείλιμη διαφωνία και γεννήθηκε εἶται πραγματικὴ ειρήνη. Τὴν ἴδια τακτικὴ ἀκολούθησε και ὁ Παῦλος και διαίρεσε τοὺς Φαρισαίους και τοὺς Διδασκάλους, που εἶχαν συμμαχίσει ἐναντίον του (Πράξ. κερ. κ')]. Στὴν περίπτωση, τέλος, του Νάσουθαι (1' Βασ. κερ. κ') ἡ συμφωνία μεταξύ του Ἀχάδ και τῆς Τεζάδεα κατέληξε να εἶναι χειρότερη ἀπὸ κάθε πόλεμο. Δὲν εἶναι λοιπὸν παντοῦ καλὸ πρῶτο ἡ ήμνοια, διότι και οί ληστές συμπωνοῦν μεταξύ τους. Ὁ πόλεμος βέβαια δὲν εἶναι πρόθεση τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ συνέπεια τῆς κακῆς γνώμης των ἀθρώπων. Διότι Αὐτὸς ἤθελε να δημιουργοῦν βλοὶ στὸ θέμα τῆς εὐδελ-

* Βλ. π.χ.: «Θὰ διασπείσει στίς μέρες τοῦ Μεσοία δικαιοσύνη και μεγάλη ειρήνη» (Ψαλμ. 72' 7), «Ἡ ειρήνη, τὴν ὅποια θὰ φέρει, δὲ θὰ ἔχει τέλος» (1' Ηο. 9' 7) και «Θὰ καλίστηρῶ γ' αὐτοὺς ἕνα ειργινὸ πυρὸ (= θὰ ἀποστειλω τὸ Χριστό, και θὰ φέρει ειρήνη)» (1' Ιεσ. 26' 29).

θείας, επειδή όμως έχεινοι διχογνωμοῦν, εμφανίζεται ὁ πόλεμος. Δὲν τὸ λέει ὁμοῦς ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; «Δὲν ἦρθα νὰ φέρω εἰρήνην», θέλοντας ἔτσι νὰ προετοιμάσει τοὺς Μαθητῆς γι' αὐτὰ ποὺ θὰ συγαντούσαν. Μὴ νομίζετε, ἀν νὰ τοὺς λέει, ὅτι ἐσεῖς εἶστε αἴτιοι τῆς διχόνοιας. "Ὅχι! Ἐγὼ τὰ προκάλω αὐτὰ, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔχουν μοχθήρη δάθεση. Μὴν τὰ χάσετε, λοιπὸν, ὅταν συγαντήσετε καταστάσεις κατατρηγιοῦ καὶ διωγμῶν. Γι' αὐτὸ ἦρθα γιὰ νὰ προσεγγίσω διχόνοια. Αὐτὸ θέλω. Μὴν παραχθεῖτε, ἐπιμένως, ὅταν δεῖτε τὴ γῆ νὰ ἔχει πολλές ἐστίες τέτοιων πολέμων, καὶ αὐς περᾶσει ἀπὸ τὸ νοῦ ἢ ἰδέα ὅτι πρόκειται νὰ καταστραφεί. Μόνο ὅταν ἀποκοπεί τὸ χειρότερο κομμάτι, τότε ἐνώνεται ὁ οὐρανὸς μετ' τὸ καλῆτερο. "Ὅλα, λοιπὸν, αὐτὰ τὰ λέγει προαλείφοντάς τους γιὰ τὴν κακογνωμία τῶν ἀλλων. Καὶ δὲ συμπλήρωσε ἀπλᾶ, «Πόλεμος, ἀλλὰ «Μαγαρί» ποὺ εἶναι ἀκόμα πιὸ βαρῦ. Μὴν ἀποχεῖς ὁμοῦς, ποὺ αὐτὰ λέγονται πιὸ ἀπότοια καὶ μετ' αὐστηρῆς λέξεως. Μάγωσε ἔτσι, διότι ἦθελε νὰ γυμνάσει τὴν ἀνοή τους μετ' τὴ σκληρότητα τῶν λέξεων, γιὰ νὰ μὴν τὰ ἐγκαταλείψουν ὅλα στὶς δυσκολίες περιστάσεις, ποὺ θὰ συγαντούσαν ἀργότερα. Γιὰ νὰ μὴν πει κάποιος, ὅτι ἔπεισε τοὺς Μαθητῆς κολακεύοντάς τους καὶ ἀποκρύπτοντας τὶς δυσχέρειες, γι' αὐτὸ ἔχρημάζει καὶ τὶς δυσκολίες ἀπότοια καὶ δυσδιάστατα. Διότι εἶναι καλύτερα νὰ θλιπτεῖς τὴ γαλήνη στὰ πρόδιατα, παρὰ ὅτις λέξεις. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ, δὲν ἀρκέστηκε μόνο σ' αὐτὰ, ἀλλὰ ἀποκαλύπτοντας καὶ τὴ μορφή τοῦ πολέμου τούτου, τὸν ἐμφανίζει χειρότερο καὶ ἀπὸ ἐμφύλιο, καὶ λέει: «Ἦρθα γιὰ νὰ χωρίσω τὸν (πιστὸ) ἀνθρώπο ἀπὸ τὸν (ἀπιστο καὶ πωρωμένον) πατέρα του, καὶ τὴ θυγατέρα ἀπὸ τὴ μητέρα της, καὶ τὴ νύφη ἀπὸ τὴν πεθερά της» (Ματθ. ι' 35). Διότι ὅχι μόνο οἱ φίλοι, ὅχι μόνο οἱ συμπολίτες, ἀλλὰ καὶ οἱ συγγενεῖς θὰ σταθῶν ἀν-

τιμέτωποι, καὶ ἡ ἀνθρωπότητα θὰ χωριστεῖ στὰ δύο. Καὶ ὁ πόλεμος αὐτὸς δὲ γίνεται ἀπλῶς μετ' τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ μετ' τοὺς πιὸ ἀγαπητοὺς ἀπ' αὐτοὺς καὶ μ' ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔχουμε πιὸ πολὺ ἀνάγκη.

Αὐτὸ ἀκριβῶς δείχνει καὶ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ, διότι μολονότι ἄκουγαν οἱ Μαθητῆς γιὰ τὶς δυσκολίες, ἐνστερνίζόντουσαν καὶ οἱ ἴδιοι τὰ λόγια Του, καὶ ἐπίθων καὶ ἀλλοῦς νὰ τὰ ἀπαύξωνται. Βέβαια, γιὰ τὴ δυναμία, δὲν εἶναι αἴτιος Αὐτός, ἀλλὰ ἡ πονηρία τῶν ἀνθρώπων. "Ὅμοῦς λέει ὅτι τὴν προκαλεῖ ὁ ἴδιος, διότι αὐτὸς ὁ τρόπος συνηθίζεται στὴ Πραφή. Πραγματικὰ ἀναφέρει ἀλλοῦς ἢ Πραφή: «Ἔδωσε σ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὀφθαλμοὺς, ποὺ δὲν τοὺς ὄρθου νὰ δῶν» (Ρωμ. ια' 8). Παράμοια μιλάει καὶ ἔδω, γιὰ νὰ μὴν παραύξωνται, ὅταν θὰ κακολογούνται καὶ θὰ ὑβρίζονται, ἀπεῖθ θὰ ἔχουν συνειδητοποιήσει τὰ λόγια αὐτὰ. "Αν τώρα μερικοὶ θεωροῦν ἀλλαγά, ὅσα ἀπορροῦν τὴ διχόνοια, ἀς θυμηθοῦν κάποια παλαιὰ ἱστορία, ποὺ συνέθη στοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ ποὺ δείχνει πραγματικὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη συγγενική μετ' τὴν Καινή καὶ ὅτι αὐτὸς ποὺ μιλάει ἔδω (στὴν Καινή)] εἶναι ὁ ἴδιος μ' ἐκεῖνον, ποὺ ἔδωσε καὶ τὴν Παλαιὰ. Ἐπέτρεψε λοιπὸν κάποτε στοὺς Ἰουδαίους τὴν φαινομενικὴ ὄργη, καὶ ἔτσι μερικοὶ σκότωσαν τοὺς συμπατριῶτες τους. Αὐτὸ συνέθη καὶ ὅταν ἐφταῖξαν καὶ λάτρεψαν τὸ Χρυσὸ Μοσχάρι (Ἐξῆδ. γδ' 27-28)] καὶ ὅταν ἔλαδαν μέρος στὶς εἰδωλοδαιτρικὰ τελετῆς τοῦ Βεελφεγῶρ (Ἀριθ. κε' 4-9)]. Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι ποὺ λέει ὅτι ὁ Θεὸς τῆς Π. Δ. εἶναι κακός, ἔνω ὁ Θεὸς τῆς Κ. Δ. εἶναι καλός; (Ἐνας καὶ μάλαστα ἀμετάδλητος εἶναι ὁ Θεὸς καὶ τῶν δύο)!. Νὰ ποὺ καὶ ὁ Θεὸς τῆς Κ. Δ. (ὅπως θέλουν νὰ τὸν διαχωρίζουν)] πλῆμμύρισε τὴν οἰκουμένη μετ' συγγενικὰ αἵματα. Πρέπει ὁμοῦς νὰ τονί-

λος στις Ἐκκλησίες, ὅταν λέγει: «Ἄς πλεονάσει σέ σᾶς ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη» (Α΄ Πέτρ. α΄ 2) (Μ. Βασιλείος, ΒΕΠ 52, 54, 1)!

«Ζήτησε τὴν εἰρήνην καὶ ἐπιδιώξέ τὴν» (Ψαλμ. λγ΄ 15). Ἀυτὴν ἐννοοῦσε ὁ Κύριος, ὅταν ἔλεγε: «Σᾶς ἀφίνω εἰρήνην. Τὴ δική μου ἀληθινὴ εἰρήνην σᾶς δίνω. Δὲν σᾶς παρέχω ἐγὼ εἰρήνην ὡς αὐτὴ πού δίνει ὁ κόσμος» (Ἰω. ιδ΄ 27). Ἀναζήτησε λοιπὸν τὴν εἰρήνην τοῦ Κυρίου καὶ προσπάθησε νὰ τὴν ἀπολαύσει. Κι αὐτὸ δὲ θὰ τὸ κατορθώσεις, παρὰ «προχωρώντας πρὸς τὸ σκοπὸ σου, δηλαδὴ τὸ θραβεῖο πού ὑπόκειται ἢ πρόσκληση στὸν οὐρανὸ» (Φίλιπ. γ΄ 14). Διότι ἐκεῖ τὴν εἰρήνην σᾶς δίνει ὁ κόσμος, βρισκόμαστε στὸν ἴδιο ζυγὸ μὲ αὐτὰ τὴν θορύβων τῆς κοσμικῆς ζωῆς. Ἀπόκτησε καλινευμένο νοῦ καὶ ψαχή καὶ ἀκέραιχη κατάστασι τῆς ψυχῆς, ἔτσι πού οὔτε ἀπὸ τὰ πάθη νὰ ταρακουνιέται, οὔτε νὰ κινδυνεύει νὰ παρασυρθεῖ σὲ παραδοχὴ λάθος ἀντιλήψεων πού σφείλονται στὴν ἐλευστικότητά τους. Ἔτσι θὰ ἔχεις φρουρὸ στὴν καρδιά σου τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία «δὲν μπορεῖ νὰ καταναίσει κανένας νοῦς» (Φίλιπ. δ΄ 7). Ἐκεῖνος πού ζητᾷ τὴν εἰρήνην, τὸ Χριστὸ ζητᾷ, διότι αὐτὸς «εἶναι ἡ εἰρήνη» (Ἐφεσ. β΄ 14): «Αὐτὸς δημιουργήσε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἔθνικους ἕνα νέο ἄνθρωπο καὶ ἔφερε ἔτσι εἰρήνην» (Ἐφεσ. β΄ 15): «Αὐτὸς εἰρηνοποίησε μὲ τὸ αἷμα τῆς σταυρικῆς Του θυσίας εἴτε τοὺς ἀγγέλους μὲ ὅλους μας, εἴτε τοὺς ἀνθρώπους μεταεἰς τους καὶ μὲ τὸ Θεὸ» (Κολ. α΄ 20) (Μ. Βασιλείος, ΒΕΠ 52, 87, 3)!

Ὁ Ἄπ. Παῦλος ἐπιθυμεῖ νὰ καταπαύσων οἱ πόλεμοι καὶ οἱ μάχες καὶ οἱ ταραχές, καὶ γι' αὐτὸ προτρέπει τοὺς

κληρικούς νὰ προσεύχονται γιὰ τοὺς ἡγεμόνες καὶ τοὺς ἀρχόντες (πρβλ. Α΄ Τιμ. β΄ 2)! Αὐτὸ δέβαια πρέπει πολὺ περισσότερο νὰ τὸ τηροῦν οἱ λαϊκοί. Ὑπάρχουν τρία εἶδη πόλεμων καὶ εἶναι φοβερά. Ἔνας εἶναι ὁ καυλὸς πόλεμος, ὅταν οἱ στρατιῶτες μας πολεμοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Δεύτερος, ὅταν, ἐνῶ ἐπικρατεῖ ἐξωτερικὴ εἰρήνη, ἐμεῖς πολεμοῦμε μετὰξὺ μας. Καὶ τρίτος, ὅταν ὁ καθένας πολεμᾷ τὸν ἑαυτὸ του. Αὐτὸς ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ φοβερότερος. Διότι ὁ πόλεμος τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς θλάσει σὲ πράγματα οὐσίας. Γίνονται δέβαια σφαγές καὶ σκοτωμοί, ἀλλὰ δὲ θλάφτει ἀναπόφευκτα τὴν ψυχή. Οὔτε ὅμως καὶ ὁ δεύτερος πόλεμος μπορεῖ νὰ μᾶς ζημιώσει σὲ τίποτα, ἂν ἐμεῖς δὲ θέλωμε. Διότι ἀκόμα καὶ ὅταν οἱ ἄλλοι μᾶς πολεμοῦν, ἐμεῖς ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ εἴμαστε εἰρηνικοί. Ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης Δαβὶδ: «Μὲ συνοφαντοῦσαν, ἀντὶ νὰ μὲ ἀγαποῦν, ἐγὼ ὅμως προσευχόμενον γι' αὐτούς» (Ψαλμ. ρη΄ 4); καὶ ἀκόμα: «Ἦμιον εἰρηνικὸς μὲ αὐτοὺς πού μισοῦν τὴν εἰρήνην καὶ ὅταν συνομιλοῦσα μὲ αὐτοὺς μὲ πολεμοῦσαν χωρὶς λόγου» (Ψαλμ. ριθ΄ 7). Ἀπὸ τὸν τρίτο ὅμως πόλεμο δὲν μπορεῖς νὰ ξεφύγεις χωρὶς ἀπώλειες. Διότι ὅταν μάχεται τὸ σῶμα τὴν ψυχή, καὶ ὑποδαυλίζει φοβερὲς ἐπιθυμίες, καὶ ὁπλίζει τὴν σαρκικὴ ἥδον, τὴν ἀραγή καὶ τὸ φθόνο, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμμετάσχωμε στὰ ἀγαθὰ πού μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ ὁ Θεός, ἂν δὲν πάψει ὁ πόλεμος αὐτός, ἀλλὰ ἀναγκαστικὰ ἐκεῖνος, πού δὲν καταστέλλει τὴν ταραχὴ αὐτή, θὰ πέσει καὶ θὰ δεχθεῖ τραύματα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὸ θάνατο, πού ὁδηγεῖ στὴν κόλαση. Πρέπει λοιπὸν κάθε μέρα νὰ μεριμνοῦμε καὶ νὰ φροντίζουμε πολὺ, ὥστε οὔτε νὰ φουρτώμε μέσα μας αὐτὸς ὁ πόλεμος, οὔτε, ὅταν ἐμφανιστεῖ, νὰ παραμάνει, ἀλλὰ νὰ καταστέλλεται καὶ νὰ ἡσυχάζει. Διότι τί τὸ ὄφελος, ἢ μὲν οἴκου-

μένη να απολαμβάνει θαθειά ειρήνη, κι εκείνη ακριβώς την περίοδο ἐπὶ ὁ ἴδιος νὰ πολεμᾶς τὸν ἑαυτὸ σου: Τὴν ειρήνη αὐτὴ λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχουμε. Καὶ ὅταν τὴν ἔχουμε, τίποτα ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς θλάψει. Σ' αὐτὴ θέασι τὴν ειρήνην συμβάλλει πολὺ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ειρήνη. Γι' αὐτὸ δ' Ἀπ. Παῦλος λέγει (αιτιολογώντας τὴν προτροπὴν γιὰ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων, ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή): «Γιὰ νὰ ζοῦμε εἰρηνικῶς καὶ ἡσυχῶ» (Α' Τιμ. β' 2) (Γω. Χρυσόστομος, PG 62, 533).

• «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9). Εἰρηνοποιοὺς εἶναι αὐτοὺς ποὺ παρέχει τὴν ειρήνην στὸν ἄλλο. Δὲ θὰ μπορῶσε δέβια κάποιος νὰ δώσει στὸν ἄλλο κάτι ποὺ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς θέλει νὰ εἰσαί πρώτα ἐσὺ γεμάτος ἀπὸ τὴς εὐεργεσίας τῆς ειρήνης καὶ κατόπιν νὰ τὴς σκορπίσεις σ' ἐκεῖνους ποὺ δὲν ἔχουν αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα. Ἐὰς δοῦμε ὁμῶς καταρχὴν τί εἶναι ειρήνη. Τί ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴν σχέση πρὸς τοὺς συναθρώπους μας; Καὶ τί θεωρεῖται ἀντίθετο πρὸς τὴν ἀγάπην; Τὸ μίσος, ἡ ὀργή, ὁ θυμὸς, ὁ φθόνος, ἡ μνησικακία, ἡ ὑποκρισία, οἱ πολεμικὲς καταστροφές. Βλέπεις ἀπὸ πόσες καὶ ποιῆς ἀρρώστειες μᾶς θεραπεύει αὐτὸ ποὺ ἐκφράζεται μὲ μία λέξη, δηλ. ἡ ειρήνη; Αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἀντιπαραταχθεῖ μόνη τῆς ἐξίσου καλὰ σὲ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω κακά, καὶ μὲ τὴν παρουσία τῆς νὰ τὸ ἀφανίσει. Διότι ὅπως, ὅταν κυριαρχήσῃ ἡ υἡγία, ἐξαφανίζεται ἡ ἀσθένεια, καὶ ὅταν ἐμφανισθεῖ τὸ φῶς, δὲν παραμένει τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ ὅταν ἀνατείλῃ ἡ ειρήνη, διαλύονται ὅλα τὰ πάθη ποὺ σπέρνει ὁ ἐχθρὸς (Γρηγόριος Νύσσης, PG 44, 1284 A).

Ἐὰν ἀποκαλεῖται «παιδὶ τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. ε' 9) αὐτὸς ποὺ εἰρηνοποιεῖ ἀπλῶς, πόσο πῶς ταπεινάσθῃ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ προσωπικὴ σ' ἐκεῖνον ποὺ ἐπιπλέον δένει τοὺς ἀγρω-

ποὺς μεταξὺ τοὺς με φίλια. Ἐὰν ὀνομάζεται παιδὶ τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ποὺ συμβιβάζει μόνον, φαντάζεστε τί εἶτα ἀποκτᾶ ἐκεῖνος ποὺ συνδέει κίολας μὲ δεσμῶς φιλίας αὐτοὺς ποὺ ἦδη ἔχουν συμβιβαστεῖ; Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ «ἐπάγγελμά» μας, τὸ νὰ συμφιλιώνουμε δηλαδή μεταξὺ τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἐκεῖνους ποὺ δὲν εἶναι μὲν ἐχθροί, ἀλλὰ οὔτε καὶ φίλοι, κι αὐτοὺς δὲς τοὺς φιλιώουμε, καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἐμᾶς τοὺς ἴδιους μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς δὲ γίνεται πιστευτὸς, ὅταν προσπαθεῖ νὰ συμβιβᾶσει τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνος ποὺ διαταρεῖ ἐχθρα στὸ δικό του σπῆτι καὶ θρίσκαται σὲ διαμάχην μὲ τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ τοῦ λένε: «Γιατρέ, θεράπευσε τὸν ἑαυτὸ σου» (Λουκ. δ' 23), ἔτσι συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἐχθρας μὲ τὸν ἑαυτὸ μας. Τί εἶναι ὁμῶς αὐτὴ ἡ ἐχθρα; Εἶναι ἡ ἐχθρα τῆς ψυχῆς πρὸς τὴς σαρκικὲς ἐπιθυμίες, ἡ ἐχθρα τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετή. Αὐτὴ τὴν ἐχθρα δὲς ἐξαφανίσουμε, αὐτὸ τὸν πόλεμο δὲς καταργήσουμε, ὅποτε θὰ μπορέσουμε νὰ μιλήσουμε στοὺς ἄλλους θαρρετὰ καὶ ἔχοντας ειρήνη, χωρὶς νὰ μᾶς κατηγορεῖ ἡ συνείδησή μας. Διαρκῶς πολεμᾷ μέσα μας ὁ θυμὸς τὴν πραότητα, ἡ φιλοχρηματοῖα τὴν περιφρόνηση τῶν χρημάτων, ὁ φθόνος τὴν καλὴ καρδίαν. Ἐὰς καταπαύσουμε αὐτὸ τὸν πόλεμο, δὲς ἀρετὴς ἀρετῆς, δὲς εἰρηνεύσουμε τὴν πόλιν μας, δηλαδή τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμο (Γω. Χρυσόστομος, PG 60, 266).

«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9), δηλαδή αὐτοὶ ποὺ κάθουν νὰ βασιλεύσῃ ἡ ειρήνη πρώτα μέσα στὴν καρδίαν τους καὶ ὕστερα ἀνάμεσα στοὺς ἀδελφοὺς ποὺ θρίσκονται σὲ διχόνοια. Διότι τί ὠφελεῖ νὰ ἐπιτυγχάνεις τὴν ειρήνην ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους καὶ στὴν καρδίαν σου μέσα νὰ μαιίνεται ὁ πόλεμος τῶν παθῶν; (Γερώνυμος, SC 242, 107).

— Ἐπειδὴ ἔχει γραφτεῖ «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ» (Ματθ. ε' 9), διερωτῶμαι ἂν εἶναι ὠφέλιμο νὰ φροντίζουμε γιὰ τὴν εἰρήνη ἔλων.

— Εἶναι ὠφελιμότερο νὰ εἰρηνεύει κάποιος τὴν καρδιά του. Αὐτὸ ἀφορᾷ τὸν καθένα καὶ εὐτυχισμένος εἶναι ἐκεῖνος πού τὸ πράττει. Ἡ εἰρήνευση ὅμως ὅσων βρίσκονται σὲ διαμάχες, δὲν εἶναι ἔργο τοῦ καθενός, ἀλλὰ ἐκεῖνων πού μποροῦν νὰ τὸ ἐπιτύχουν χωρὶς βλάβη τοῦ ἑωτέρου τους (Βίβλος Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, ἐρωτ. χον').

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ λανθασμένη ἀντίληψη πολλῶν ὅτι κάθε εἰρήνη εἶναι καλή, ἢ ὅτι κάθε διάσταση εἶναι κακή, ἢ ἀκόμη ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ὀργίζονται, οἱ Πατέρες φωτισμένοι ἀπὸ τὸ «Ἅγιο Πνεῦμα κάνουν σωτήριους διαχωρισμοὺς καὶ δέχονται ὅτι ἐπιθυμητὴ καὶ ἐπιδικωκόμενη εἰρήνη πρέπει νὰ εἶναι αὐτὴ πού συνοδεύεται ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀρετὴ. Ὅπου δὲν ὑπάρχουν τὰ στοιχεία αὐτά, εἶτε σὲ ἀτομικὸ εἶτε σὲ γενικότερο ἐπίπεδο, ἐπιβάλλεται καὶ ἡ διάσταση καὶ ἡ δίκαιη ὀργή, χωρὶς ἐχθρότητα ὅμως πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ πόλεμο μόνο τῶν λανθασμένων ἀντιλήψεων τους. Ὅστε ἡ διαφωνία σὲ θέματα τακτικῆς ἀποτελεῖ πάντοτε ἀμάχημα γιὰ τοὺς Χριστιανούς.

Μὴ νομῖσαι κανεὶς ὅτι προτείνω νὰ ἀγαπᾶμε κάθε εἰρήνη. Διότι ὅπως γνωρίζω ἄριστη διχόνοια, ἔτσι γνωρίζω καὶ βλαβερότατη ὁμόνοια. Ὅταν μιλάω γιὰ εἰρήνη, ἐννοῶ τὴ σωστή, καὶ αὐτὴ πού κατατείνει σὲ καλὸ σκοπὸ, καὶ μᾶς

ἐνώνει μὲ τὸ Θεό. Ἄν τώρα πρέπει νὰ μιλήσω μὲ λίγα λόγια γι' αὐτὸ τὸ θέμα, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ὠφέλιμο οὔτε τὸ ὀκνηρότερο ἀπ' ὅ,τι ἀρμύζει στὸ μέτρο, οὔτε τὸ ὀρμητικότερο. Ὅταν δηλαδὴ, ἢ γιὰ εὐκολία σου συμφωνεῖς μὲ ὄλους ἢ ἐξαιτίας τῆς ἀκαταστασίας σου χωρίζεσαι ἀπὸ ὄλους. Διότι, παρόμοια, οὔτε ἡ ὀκνηρία ὀδηγεῖ πουθενά, οὔτε ἡ ἄτακτη κινήτικότητα φέρνει σὲ κοινονία. Ὅπου μὲν εἶναι ὀλοφάνερη ἢ ἀσέβεια, πρέπει νὰ προτιμοῦμε καλύτερα τὴ φωτιὰ καὶ τὸ μαχαίρι καὶ τὶς κρισίμες περιστάσεις καὶ τὰ χέρια τῶν τυράννων καὶ ὄλα μαζί τὰ παρεμφερῆ, ἀπὸ τὸ νὰ μετέχουμε στὸ ἀμαρτωλὸ προζύμι καὶ νὰ συμφωνοῦμε μ' αὐτοὺς πού νοσοῦν στὴν πίστη. Τίποτα ἀπ' ὄλα δὲν πρέπει νὰ φοβόμαστε τόσο, ὅσο τὸ νὰ φοβοῦμαστε κάτι πῶς πολλὸ ἀπὸ τὸ Θεό, καὶ γι' αὐτὸ νὰ προδίδουμε, ἐμεῖς πού ὑπηρετοῦμε τὴν ἀλήθεια, τὶς ὑποσχέσεις μας γιὰ διαφύλαξη τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀλήθειας. Ὅπου ὅμως αὐτὸ πού προσεγγεῖ λύση εἶναι μιά ἀπλὴ ὑπόφια ἢ ἕνας φόβος ἀξεδιάλυτος, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση εἶναι προτιμότερη ἡ ὑπομονὴ ἀπὸ τὴν ταχύτητα, καὶ ἡ συγκατάβαση ἀπὸ τὴ σκληρότητα καὶ πολὺ καλύτερο καὶ ὠφελιμότερο τὸ νὰ παραμῆνουμε στὸ κοινὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀλληλοικοδομοῦμαστε σάν μέλη, ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, παρά νὰ διατάζουμε μὲ ἐγτολές, σάν τυράννοι καὶ ὄχι σάν ἀδελφοί, τὴ διάρθρωση τῶν ἄλλων, ἔχοντας τους ἀπὸ προηγουμένως καταδικάσει μὲ τὴν ἀπομάκρυνση καὶ ἔχοντας τραυματίσει μὲ τὸ χωρισμὸ τὴ δική μας ἀξιοπιστία (Γρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 21, 34).

Εἶναι προτιμότερος ὁ ἀξιέπαινος πόλεμος, ἀπὸ τὴν εἰρήνη πού μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὸ Θεό. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τὸ «Ἅγιο Πνεῦμα ὀπλίζει τὸν πρῶο ὥστε νὰ γίνεи μαχητῆς («ὁ πρῶος ἔστω μαχητῆς». Ἰωήλ δ' 11)», διότι αὐτὸς πραγματι-

κά γνωρίζει να πολεμά σωστά (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 58, 274, 7).

Χίλιες φορές είναι καλύτερη ή διάσπαση που γίνεται για λόγους εισεθείας, από την όμνοια, όταν αυτή συνδέεται με πάθη (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 59, 17, 5).

Υπάρχει και πόλεμος θεμιτός, και ειρήνη φοβερότερη από κάθε αδιάλλακτη μάχη. Τέτοια ειρήνη είναι π.χ. εκείνη που υπαινίσσεται τό: «ένοιασα θρασυό ψυχής για τους παράνομους και δυσσεβείς, βλέποντας την ειρήνη και την ευημερία των άμαρτωλών αυτών» (Ψαλμ. σβ' 3). Διότι και οι ληστές συμμαχούν μεταξύ τους και εξοπλίζονται έναντιόν εκείνων που δεν δίδονται σε τίποτα. Και οι λύκοι συνέρχονται σε αγέλη, όταν θέλουν να κατασπαράξουν. Και ο μοιχός δρσκαεται σε ειρήνη μ' ατήν που μοιχεύει, όπως κι ο πόρνος με τή φιλενάδα του. Μή νομίζεις λοιπόν ότι ή ειρήνη είναι παντού καλό πράγμα, διότι πολλές φορές είναι χειρότερη από κάθε πόλεμο. Όποιος για παράδειγμα έχει ειρηνικές σχέσεις μ' εκείνους που άφρίζουν ενάντια στη θεία Πρόνοια, και συμβιβάζεται με τους άχρείους που καιροφύλαχτων και διαφθείρουν τή χρηστά ήθη, αυτός στην πραγματικότητα δρσκαεται πολύ μακριά από την περιοχή τής ειρήνης. Για τους λόγους αυτούς έλεγε και ο Άπ. Παύλος: «Α ν είναι δυνατόν, με όλους τους άθρρώπους να ειρηνεύετε, όσο εξεφρτάται από σάς» (Ρωμ. ιβ' 18). Διότι ήξερε πολύ καλά, ότι μερικές φορές δεν είναι δυνατόν αυτό (Τσιδωρος Πηλουσιώτης, PG 78, 1088 C).

«Μή νομίζετε ότι ήρθα να φέρω ειρήνη στη γή· δεν ήρθα να φέρω ειρήνη αλλά μαχαίρι» (Ματθ. ι' 34). Ένας καλός πόλεμος περιεβλήθηκε για να διακόψει μια κακή ειρήνη (Γερώνυμος, SC 242, 207).

«Δέν ήρθα να φέρω ειρήνη αλλά μαχαίρι» (Ματθ. ι' 34) λέει ο Χριστός. Τότε πώς παραγγέλλει στους Μαθητές, όταν μπαίνουν στα σπίτια, να εύχονται: «Ας έλθει ειρήνη στο σπίτι αυτόν; (Ματθ. ι' 12). Και πώς οι άγγελιοι έψαλλαν: «Δόξα εν ύψίστοις Θεώ και επί γής ειρήνη»; (Λουκ. β' 14). Πώς, ακόμα, όλοι οι προφήτες ευαγγελιζόντουσαν αυτό το πράγμα;* Διότι πραγματική ειρήνη βασιλεύει, όταν το άρρωστο τμήμα αποκόπτεται, όταν το κομμάτι, που προκαλεί διχόνοιας, αποχωρίζεται. Μόνο έτσι ήταν δυνατόν να συμφιλωθει ο ούρανός με τήν γή. Με τον ίδιο τρόπο και ο κτιστός θρασει το υπόλοιπο σώμα, όταν δηλαδή αφαιρέσει το άνατο τμήμα. Και ο στρατηγός παρόμοια πράττει, όταν διαχωρίσει αυτούς που συνασπίζονται με κακό σκοπό. Τό ίδιο συνέδη και στον Πύργο τής Βαβέλ (Γεν. κεφ. ια'). Τήν έπιδλωθή ειρήνη κατέλυσε ή ώφέλιμη διαφωνία και γεννήθηκε έτσι πραγματική ειρήνη. Τήν ίδια τακτική ακολουθήσε κι ο Παύλος και διαίρεσε τους Φαρισαίους και τους Σαδδουκαίους, που είχαν συμμαχήσει έναντιόν του (Πράξ. κεφ. κγ'). Στην περίπτωση, τέλος, του Ναδουβαι (Γ' Βασ. κεφ. κ') ή συμφωνία μεταξύ του Άχαάβ και τής Ίεζάβελ κατέληξε να είναι χειρότερη από κάθε πόλεμο. Δέν είναι λοιπόν παντού καλό πράγμα ή όμνοια, διότι και οι ληστές συμφωνούν μεταξύ τους. Ο πόλεμος δέβαια δεν είναι πρόθεση του Χριστού, αλλά συνέπεια τής κακής γνώμης των άθρρώπων. Διότι Αυτός ήθελε να όμνοσούν όλοι στο θέμα τής ευσέ-

* Βλ. π.χ.: «Θά διασπάρσει στις μέρες του Μεσσία δικαιοσύνη και μεγάλη ειρήνη» (Ψαλμ. σα' 7), «Η ειρήνη, τήν όποια θα φέρει, δε θα έχει τέλος» (Ήσ. θ' 7) και «Θά καλλιεργήσω γι' αυτός ένα ειρηνικό φυτό (= θα αποστειλω τό Χριστό, και θα φέρει ειρήνη)» (Ίεζ. λδ' 29).

θεας, επειδή όμως εκείνοι διχογνωμοῦν, ἐμφανίζεται ὁ πόλεμος. Δὲν τὸ λέει ὁμοῦ ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; «Δὲν ἦλθα νὰ φέρω εἰρήνην», θέλοντας ἔτσι νὰ προσημαίνει τοὺς Μαθητῆς γι' αὐτὰ πού θὰ συναντούσαν. Μὴ νομίσετε, σὰν νὰ τοὺς λέει, ὅτι ἐσεῖς εἶστε αἴτιοι τῆς διχόνοιας. "Οχι! Ἐγὼ τὰ προκαλῶ αὐτὰ, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔχουν μοχθηρὴ διάθεση. Μὴν τὰ χάσετε, λοιπόν, ὅταν συναντήσετε καταστάσεις κατατρεγμοῦ καὶ διωγμῶν. Γι' αὐτὸ ἦρθα γιὰ νὰ προσεγγίσω διχόνοια. Αὐτὸ θέλω. Μὴν ταραχθεῖτε, ἐπιμένω, ὅταν δεῖτε τὴ γῆ νὰ ἔχει πολλές ἐστίες τέτοιων πολέμων, καὶ σὰς περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα ὅτι πρόκειται νὰ καταστραφεῖ. Μόνο ὅταν ἀποκοπῆ τὸ χειρότερο κομμάτι, τότε ἐνώνεται ὁ οὐρανὸς μετὰ τὸ καλύπερο. "Ολα, λοιπόν, αὐτὰ τὰ λέγει προαλείφοντάς τους γιὰ τὴν κακογνωμία τῶν ἔλλων. Καὶ δὲ συμπλήρωσε ἀπλᾶ, «Πόλεμο», ἀλλὰ «Μαχαίρει» πού εἶναι ἀκόμα πιὸ βαρῦ. Μὴν ἀπορῆς, ὁμοῦ, πού αὐτὰ λέγονται πιὸ ἀπότομα καὶ μετ' αὐστηρῆς λέξεις. Μίλησε ἔτσι, διότι ἤθελε νὰ γυμνάσει τὴν ἀκοή τους μετὰ τὴ σκληρότητα τῶν λέξεων, γιὰ νὰ μὴν τὰ ἐγκαταλείψουν δια σὶς δύσκολες περιστάσεις, πού θὰ συναντούσαν ἀργότερα. Γιὰ νὰ μὴν πεῖ κάποιος, ὅτι ἔπεισε τοὺς Μαθητῆς κολακεύοντάς τους καὶ ἀποκρύπτοντάς τις δυσχέρειες, γι' αὐτὸ ἐμφράζει καὶ τις δυσκολίες ἀπότομα καὶ δυσδιάστακτα. Διότι εἶναι καλύτερα νὰ βλέπεις τὴ γαλήνη στὰ πρόφιατα, παρὰ σὶς λέξεις. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ, δὲν ἀρκέστηκε μόνο σ' αὐτὰ, ἀλλὰ ἀποκαλύπτοντάς καὶ τὴ μορφή τοῦ πολέμου τούτου, τὸν ἐμφανίζει χειρότερο καὶ ἀπὸ ἐμφύλιον, καὶ λέει: «Ἦρθα γιὰ νὰ χωρίσω τὸν (πιστὸ) ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν (ἄπιστο καὶ πωρωμένο)] πατέρα του, καὶ τὴ θυγατέρα ἀπὸ τὴ μητέρα της, καὶ τὴ νόφη ἀπὸ τὴν πεθερά της» (Ματθ. ι' 35). Διότι ὅχι μόνο οἱ φίλοι, ὅχι μόνο οἱ συμπολίτες, ἀλλὰ καὶ οἱ συγγενεῖς θὰ σταθοῦν ἀγ-

τιέτωποι, καὶ ἡ ἀνθρωπότητα θὰ χωριστεῖ στὰ δύο. Καὶ ὁ πόλεμος αὐτὸς δὲ γίνεται ἀπλῶς μετὰ τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ μετὰ τοὺς πιὸ ἀγαπητοὺς ἀπ' αὐτοὺς καὶ μ' ἐκείνους πού τοὺς ἔχουμε πιὸ πολὺ ἀνάγκη.

Αὐτὸ ἀκριβῶς δείχνει καὶ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ, διότι μολογῶν ἀκούσαν οἱ Μαθητῆς γιὰ τίς δυσκολίες, ἐνστερνίζοντουσαν καὶ οἱ ἴδιοι τὰ λόγια Του, καὶ ἔπειθαν καὶ ἄλλους νὰ τὰ ἀπαξῶνται. Βέβαια, γιὰ τὴ διχόνοια, δὲν εἶναι αἴτιος Αὐτός, ἀλλὰ ἡ πονηρία τῶν ἀνθρώπων. "Ομοῦ λέει ὅτι τὴν προκαλεῖ ὁ "Ἰδιος, διότι αὐτὸς ὁ τρόπος συνηθίζεται στὴ Γραφή. Πραγματικὰ ἀναφέρει ἀλλοῦ ἡ Γραφή: «Ἐδωσε σ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὀφθαλμοὺς, πού δὲν τοὺς ὄσθηθον νὰ δοῦν» (Ρωμ. ια' 8). Παρόμοια μιλά κι ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴν παραῶνται, ὅταν θὰ κακολογουῦνται καὶ θὰ ὀφρίζονται, ἀφοῦ θὰ ἔχουν συνειδητοποιήσει τὰ λόγια αὐτά. "Αν τώρα μερικοὶ θεωροῦν αλλημᾶ, ὅσα ἀφοροῦν τὴ διχόνοια, ἄς θυμηθοῦν κάποια παλιὰ ἱστορία, πού συνέβη στὸς ἀρχαίους χρόνους καὶ πού δείχνει πραγματικὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη συγγενικὴ μετὰ τὴν Καινὴ καὶ ὅτι Αὐτὸς πού μιλά ἐδῶ (στὴν Καινὴ)] εἶναι ὁ "Ἰδιος μ' Ἐκεῖνον, πού ἔδωσε καὶ τὴν Παλαιὰ. Ἐπέτρεψε λοιπὸν κάποτε στὸς Ἰουδαίους τὴν φαινομενικὴ ὀργή, καὶ ἔτσι μερικοὶ σκότωσαν τοὺς συμπατριῶτες τους. Αὐτὸ συνέβη καὶ ὅταν ἐφτιαξάν καὶ λάτρεψαν τὸ Χρυσὸ Μοσχάρι (Ἐξῆδ. λδ' 27-28)] καὶ ὅταν ἔλασαν μέρος σὶς εἰδωλολατρικῆς τελετῆς τοῦ Βεελεφεγῶρ (Ἀριθ. κε' 4-9)]. Πού εἶναι τώρα ἐκείνοι πού λένε ὅτι ὁ Θεὸς τῆς Π.Δ. εἶναι κακός, ἐνῶ ὁ Θεὸς τῆς Κ.Δ. εἶναι καλός; ("Ἐνας καὶ μάλιστα ἀμετάβλητος εἶναι ὁ Θεὸς καὶ τῶν δύο)]. Νὰ πού καὶ ὁ Θεὸς τῆς Κ.Δ. (ὅπως θέλουν νὰ Τὸν διαχωρίζουν)] πλημμύρισε τὴν οἰκουμένη μετὰ συγγενικὰ αἵματα. Πρέπει ὁμοῦ νὰ τονί-